

TKKR.

WAT ER
WERKELIJK
SPEELT IN
TWENTE

November 2021 • Eerste jaargang, nummer 1

WWW.TKKR.NL

**BOERENOPSTAND
TUBBERGEN
50 JAAR GELEDEN**

**ENERGIETRANSITIE:
NIETS DOEN IS
GEEN OPTIE**

**DHLOMO:
MUZIEKTHEATER
IN HET STADION**

**JOHANNA
TER STEEGE**

**Vrouw van de wereld,
thuis in Twente**

Wie verras jij deze feestdagen?
Nu met gratis videoboodschap!

Bestel eenvoudig online, gebruik de
code TKKR21 en pak je € 7,50 korting!

WWW.SURPROSE.NL

Inhoud

12

INTERVIEW

Johanna ter Steege over haar roots

'Ja, ze zeggen niet zoveel, hè, de Tukkers. En tegelijkertijd zeggen ze een heleboel.'

Colofon

Hoofdredacteur Ben Siemerink

Aan dit nummer werkten mee:

Paul Abels, Martin ter Denge, Wim Hullegie, Marco Krijnsen, Heleen Lansink, Theo Leoné, Simone Tiehatten, Vera Welker en Young Twente Board.

Tips voor de redactie?

redactie@tkkr.nl

Vormgeving Bureau Gigengack, Hengelo

Druk BDU, Barneveld

Benieuwd naar onze advertentiemogelijkheden, online en print? verkoop@tkkr.nl

TKKR. magazine wordt in een oplage van 80.000 gratis verspreid in Twente.

TKKR. is een uitgave van Stichting De Welle, KVK 80157726
Contact: info@tkkr.nl

TKKR. online: www.tkkkr.nl

11

Young
Twente
Board

ECONOMIE

Young Twente Board: talent vasthouden

'We richten ons niet alleen op het behouden en ontwikkelen van talent in Twente, maar ook op het vergroten van het aantal 'import-Tukkers'.'

6

DUURZAAM

RES-voorzitter over energie-transitie:

'Toch moet het gebeuren. Linksom of rechtsom. Niks doen is geen optie.'

22

STREEKCULTUUR

Het geheim van de geheime zender

'Geheimzendermuziek. Een prachtig galgewoord dat niet eens door spellingscontrole van Microsoft komt. Voor anderen een bron van ergernis en plaatsvervangende schaamte, voor mij het geluid van mijn jeugd en prachtige herinneringen.'

35

BOEKEN

Maria als spreekbuis van boze boeren

In haar debuutroman laat Marie-José ten Cate (Weerselo, 1953) op de avond van de lichtprocessie in het dorpscafé van Geesbergen een Mariabeeld tot leven komen. Met verstreckende gevolgen.

37

THEATER

Muziektheater DHLOMO in stadion van Heracles

Zwarte Tukker Darius Dhlomo postuum uit de schaduw van de Zwarte Meteor.

Nieuw
in Twente!

DriveFast.nl

Kort leasen. Voordelig & snel.

POWERED BY **HUISKES-KOKKELER AUTOGROEP**

€ 399 VANAF
P.M.

6 MAANDEN LEASEN
1.000 VRIJE KM'S P.M.
BEPERKT BESCHIKBAAR, **OP=OP**
12% BIJTELLING (ZAKELIJK)
ALL-IN (ALLEEN NOG ZELF LADEN)

DE NIEUWE CUPRA BORN

100% elektrisch

 WWW.DRIVEFAST.NL

 INFO@DRIVEFAST.NL

 074-245 46 09

Hoe werkt het?

U leaset een auto voor een vaste periode van 6 maanden en maximaal 1.000 kilometers per maand. De getoonde vanafprijs is exclusief BTW voor zakelijke rijders. Particulier rijdt u een DriveFast auto vanaf € 483 p.m. inclusief BTW. All-in, alleen nog zelf laden. Na 6 maanden levert u de auto weer in. Of kies voor een volgende deal of een nieuw contract. Alles met de zekerheden van Huiskes-Kokkeler Autogroep.

POWERED BY HUISKES-KOKKELER AUTOGROEP
OFFICIEEL DEALER EN SERVICEPARTNER IN TWENTE:

Wat is tkkr? (spreek uit tukker)

Hoewel we al een tijdje online actief zijn, is dit mogelijk uw eerste kennismaking met het nieuwe Twentse mediaplatform TKKR. Voor alle nieuwelingen derhalve een korte introductie van wat TKKR. is, c.q. wil zijn.

TKKR. is een onafhankelijk multi-mediaal platform voor de regio Twente dat op innovatieve wijze het beste van de 'oude' en 'nieuwe' media wil verenigen. TKKR. richt zich niet op de waan van de dag. Ook niet online. In deze jachtige tijd, waarin iedereen hijgerig achter hypes lijkt aan te hollen, kiest TKKR. bewust voor een bedachtzame vorm van journalistiek, aansluitend bij de aard van de Tukker.

TKKR. wil een afspiegeling zijn van én spreekbuis voor mensen, die zich met elkaar verbonden weten door een gedeelde historie, cultuur en taal. Een bron van informatie, inspiratie, innovatie en reflectie. Niet in zichzelf gekeerd, maar met een in alle opzichten open blik naar buiten, gericht op de toekomst.

In dialoog met de inwoners van Twente wil TKKR., als eigentijdse vorm van de aloude *noaberschap*, proberen antwoorden te formuleren op de grote vragen, maar ook uitdagingen en kansen waar de regio voor staat. Zoals, bijvoorbeeld, de energietransitie. Daarom hebben we ook de samenwerking gezocht met debatcentrum Pakhuis Oost. Concreet resultaat van die samenwerking is een reeks themabijeenkomsten over de toekomst van de regio onder de noemer Panorama Twente 2050. Daarmee hadden we in november al van start willen gaan, maar

helaas gooien de corona-maatregelen roet in het eten. Volg op TKKR. online hoe het debat over de toekomst van Twente zich ontvouwt.

In journalistiek-inhoudelijke zin is het trefwoord bij TKKR.: positief kritisch. De focus zal in eerste instantie liggen op datgene wat goed gaat in de regio. En wat in de toekomst nog beter zou kunnen. Op innovatie dus, inspirerende mensen, nieuwe initiatieven op allerlei terreinen, die de regio nóg beter, mooier, sterker maken. Duurzaamheid in de breedste zin van het woord vormt de 'groene draad'. Verder zetten we in op verbinding. Het debat mag best op het scherp van de snede worden gevoerd, maar dan wel met open vizier en zonder het nodeloos uitvergroten van tegenstellingen.

Daarnaast wil TKKR. onder het motto 'laat duizend bloemen bloeien' een broedplaats en podium zijn voor debat, muziek- en theateruitingen, (culturele) events en de uitgave van streekgebonden boeken en andere publicaties. Een mooi voorbeeld hiervan – de roman *Kavelkind* – treft u verderop aan in deze TKKR. Veel inspiratie en leesplezier toegewenst met deze eerste papieren TKKR.

En – mocht u dat onverhoopt nog niet gedaan hebben – neem ook eens een kijkje op onze site www.tkkkr.nl. En laat u verrassen en inspireren door het gestaag groeiende aantal columnisten van zeer divers pluimage, een rubriek over de streektaal, prikkelende opiniestukken, een 'platte' podcast, veel informatie over kunst en cultuur en de wekelijkse rubriek *What's new(s)*, met een handzame samenvatting van een week nieuws en achtergronden uit de kwaliteitskranten. Zodat u helemaal bij bent. En we zijn nog maar net begonnen. Daarom, kom er bij en doe mee! Word ook 'n TKKR. Dan heur iej d'r bie!

Ben Siemerink, hoofdredacteur

Het geheim van de

*‘Wij kunnen het niet laten,
't Is voor ons meer dan een spel
Wij blijven in de ether praten
daarvoor riskeren wij de cel’*

De Tijdbrekers

TEKST **MARTIN TER DENGÉ**
FOTOGRAFIE **PETER HOFSTEE**

TEGEN DE KALE STENENMUUR VAN ONZE DONKERBRUINE WOONKAMER STOND EEN BRUIN KASTJE. DAARIN EEN MAGISCHE ZWARTE DOOS MET RIJEN VIERKANTE EN RONDE KNOPPEN EN EEN KLAPDEKSEL VAN PLEXIGLAS OVER EEN RONDE DRAAISCHIJF EN EEN HEFBOOM. DE GROTE RONDE LETTERS ‘GRUNDIG’ KON IK ALS VIERJARIGE NOG NIET LEZEN. MAAR IK WIST WEL DAT ALS JE DAT ENE RONDE KNOPJE NAAST HET KLEINE RAAMPJE INDRUKTE, DAT DAN DE DOOS TOT LEVEN KWAM MET EEN ZWIEP VAN DE NAALD ACHTER DAT KLEINE DECIBELSCHERMPJE.

Ook wist ik dat ik met die grote zwarte knop rechts makkelijk het oeverloze, zenuwachtige gezwets dat ‘ie uitbraakte kon wegdraaien. Dan hoorde je wat geruis en zag je achter een ander, lang raampje een naald over een soort verlichte liniaal schuiven. De FM-band. Ook die kon ik nog niet lezen, maar ik gebruikte de rij met knopjes eronder als referentiepunt. Halverwege de vijfde was het bijna altijd raak. Vrolijke, makkelijke muziek in het Nederlands. Dat kon ik verstaan en de mensen zongen zonder overdreven gekke uithalen op fijne voorspelbare akkoordenschema’s.

HERKENBAAR

Tussendoor kwamen af en toe uptempo liedjes met een plukkende banjo, treksak en een saxofoon. En de bas deed van ‘póm pom póm pom’. Daarin werd niet gezongen. Maar daar praatte dan iemand steeds doorheen op half-verveelde toon. En eigenlijk zei ‘ie altijd hetzelfde: de naam van zijn station, waar ‘ie allemaal ontvangen werd en zijn telefoonnummer. Super irritant, want dat vond ik juist de leukste liedjes. Wel fijn was dat ‘ie altijd een herkenbaar accent had. Beter dan die vreemde, overdreven mannenstemmen een paar knopdraaien verderop. Voor dat ik kon lezen of schrijven, hoorde ik dus al

geheime zender

geheimzendermuziek. En daar kon ik echt voor gaan zitten. Duim in de mond, volumeknop op standje *bloazen* en dan *metbökkern*, zoals mijn ouders het noemden: een soort zittend, achterwaarts headbangen in de zachte leren kussens.

ARIE KANARIE (1989-1990)

Dat was niet zonder gevaar. Ik herinner me die ene keer met Arie Kanarie. Die vond het vanuit zijn kooitje voor het raam schijnbaar ook wel gezellig. Hij floot uit volle borst mee. 'Ha,' dacht ik, 'een liefhebber.' En schroefde het volume nog verder op. Arie deed nog meer zijn best om er bovenuit te komen. Dus deed ik de muziek nog harder. Tot 'ie zo hard stond dat ik mijn moeder niet eens hoorde binnenstormen. Met een paar stappen was ze bij de radio. Met een gerichte tik liet ze het geluid sterven. Op haar boze woorden zocht ik als verweer nog een medestander in Arie, maar die lag gestrekt onderin de kooi, net z'n laatste adem uit te blazen.

BAKKIE

Dankzij m'n broer leerde ook wel andere muziek kennen en waarderen. Er zat zelfs nog een periode gabberhouse bij tussen. Maar toen hij wat ouder werd en ik ook, begon hij met elektronica te prutsen. Op zijn zolderkamertje groeide de collectie losliggende radio's, printplaten, horlogeschroevendraaiers en ontelbare schuiflaatjes met weerstanden, rolletjes soldeertin, schroefjes, transformators en kabeltjes. Niet verwonderlijk dat hij de opleiding Elektra ging doen. Hij had ook een *bakkie*, een 27MC zender van het merk Midland, met krulsnoer en knuistmicrofoon.

Regelmatig fietste hij naar het industrieterrein, helemaal aan de andere kant van Rijssen. Daar had 'Bearnd' Ehrenhard een winkeltje in die dingen. En daar trof 'ie medestanders. Types die met een magneetantenne op het dak van een verlaagde, afgetrapte Golf of Manta rondreden en die vol ontzag stonden te praten over 'dikke Mosfets'. Ook had hij ergens een oude steigerpijp op de kop getikt en er een rondstraler aangeknupt, zodat z'n bakkie meer bereik zou hebben. Die kwam later nog van pas.

Ehrenhard had ook een etsmachine, om koperkleurige circuits op lichtgroene printplaten te etsen. Zo kreeg mijn broer de droom om zelf vanaf nul een zender in elkaar te solderen. Uren kon hij bladeren in de polsdikke catalogus van de Conrad, een groothandel in de

De zendpiraten Jan en Willem van de geheime zender 'Nooitgedacht' in Hengelo in 1932.

kleinste elektronica-onderdeeltjes. En hij had zelfs ergens een officieel elektronisch schema vandaan geritseld. Na een paar weken prutsen, solderen (*bakn*, noemde hij het zelf) en eindeloos friemelen aan kleine zwarte draaiknopjes die iets met de FM deden, was z'n zender klaar.

RADIO MECHELAAR

Het grote moment was aangebroken. Radio Mechelaar —we hadden altijd Mechelse herders die altijd Sonja heten— ging live. Mario Mathy's *Jambo Sana* floot de ether in. Met ma's draagbare keukenradio onder de arm sprongen we op onze fietsen om te horen hoever de zender kwam. Wel helemaal tot het einde van de straat! Ondertussen kwamen verschillende *noabers* de huizen uit om te horen of de anderen ook sturing op de televisie hadden.

Een paar jaar later kwam ik als student Engels bij een hovenier te werken om wat bij te verdienen. Bij weer en wind *wosseln* in de buitenlucht. Zeker als de hele dag met een kruiwagen dikke *moppen* moest *sleppen* om een parkeerplaats te bestraten, zorgde een tranentrekkende tekst op een huilend orgeltje voor de nodige relativering: er zijn er altijd die het nog slechter hebben. Af en toe brulde je een paar valse noten mee om je collega te laten weten *da'j der nog skik van hadden*.

Of die keer dat ik op een druilerige maandagmorgen veel te vroeg naar college liep tijdens mijn studie in Utrecht. Die plek waar ik me altijd een beetje bekeken voelde met mijn accent en mijn veel te nuchtere kijk op de wereld. De bouwradio van een stratenmaker, pal bij

de faculteit voor de deur aan de Drift, zorgde voor een grote grijns en instant herkenning: *da's mien volk!* Ik kon er weer tegen in de collegebanken. De cavalerie stond buiten klaar.

TRADITIES

Geheimzendermuziek. Een prachtig galgewoord dat niet eens door spellingscontrole van Microsoft komt. Voor anderen een bron van ergernis en plaatsvervangende schaamte, voor mij het geluid van mijn jeugd en prachtige herinneringen. En met mij een heleboel andere Twentenaren. Jaren hebben we gevochten voor de erkenning van onze draaimanie. Via internet kan en mag alles, maar da's niks. Het is nu eenmaal deel van de traditie om te proberen de radiocontroledienst een hak te zetten, dus doen we het nog steeds op de FM-band.

Wat het is? Lastig uit te leggen. Deze muziek is synoniem voor vrijbuiterschap. Lekker doen waar je zin in hebt, branie, vriendschap en feesten tussen de velden, klussen in nieuwe huizen van *kameröade*, lekker *knooien* in de buitenlucht en de wereld niet moeilijker maken dan 'ie is. Samen bezig zijn, een moment creëren. De muziek doet er eigenlijk niet eens zo toe. Maar toch voel je weer die uitgelaten stemming in de feesttent, opgezweept door de *pikkeneutjes* van het sullige Four Tak-orgeltje. Het kameraadschap. Je ruwe klauwen na een paar weken stratenmaken, waarmee je per ongeluk knetterend een ladder in de panty van je vriendin strijkt.

Kortom, onbeschrijflijk. ■

Piratenmuziek op lijst immaterieel erfgoed

De cultuur van de piratenmuziek is toegevoegd aan de lijst met immaterieel erfgoed in Nederland. Volgens het kenniscentrum dat de lijst beheert is het een belangrijke traditie, die mensen in grote delen van het land verbindt. Met name in Noord- en Oost Nederland. De cultuur van de piratenmuziek kenmerkt zich door een grote groep mensen die muziek uitzenden en beluisteren via internet of tijdens feesten. Het gaat hier om de legale activiteiten, die voortgekomen zijn uit de illegale etherpiraterij.

In Noord- en Oost-Nederland is bij bijna ieder dorpsfeest piratenmuziek te horen. Sommige feesten zijn jaarlijks, waarvan de Twentse Piraten Party in Rossum de grootste is. De piratenmuziek is te horen in bijna iedere sportkantine, werkplaats en bouwplaats in Noord en Oost Nederland. Dat neemt niet weg dat er ook in andere delen van Nederland liefhebbers zijn van de piratenmuziek. De muziek bestaat grotendeels uit Nederlandstalige muziek, bands uit de jaren '60, '70 en 80, Duitse schlagers en

polka's. Het gaat om muziek die bijna niet via de reguliere radiostations te horen is.

Internetradio

Piraat worden is met de komst van internetradio veel makkelijker geworden. Iedereen met de geschikte apparatuur kan besluiten om via internet te gaan uitzenden en is daarmee piraat. De grotere legale internetstations zijn vaak groepen piraten die allen een deel van de programmering voor hun rekening nemen om zodoende een dagvullend programma

te kunnen realiseren. Deze piraten draaien vanuit zolderkamers, schuurtjes en blokhutten in en rondom hun huis. Op deze manier is Accent FM in een kleine vijf jaar tijd uitgegroeid tot de grootste legale 'piratenzender' van Twente. Zo'n 70 dj's leveren, elk vanaf hun locatie, verspreid over heel Twente, hun bijdrage aan de non-stop programmering van piratenmuziek van Accent FM. Met een streamkastje stuurt elke dj zijn bijdrage door naar de hoofdlocatie Accent FM, waarna deze via twee fm frequenties (105.0 & 107.1) en een internetstream (app), liefhebbers van piratenmuziek in heel Twente (en ver daar buiten) bereikt.

Verzoekjes

De luisteraars sturen vaak verzoekjes naar de piraat die deze in de uitzending bespreekt met een praatplaat. De piraat richt zich heel direct tot de luisteraar, bijvoorbeeld door te vragen of de ontvangst goed is of met de vraag naar een groet, verzoek of reactie. Ook het contact tussen de artiesten en de fans is zeer nauw. Veel artiesten hebben direct contact met hun fans en de internetstations. Artiesten die in de piratenwereld enorm populair zijn, zijn daarbuiten vaak nauwelijks bekend. ■

De studio van de 'Weerselose piraatjes', die op woensdag te beluisteren zijn op Accent FM.

HA! BEGINT HET AL TE BORRELEN?

Geniet van een gezellig avondje met vrienden of familie.

En zeg je genieten, dan zeg je Huls.

Neem bijvoorbeeld onze chorizo, sticks of boerenjongens.

Perfect gekruid en heerlijk bij je favoriete borrel. Proost!

WORST MET DE HA! VAN HULS

Laat talent zich thuis voelen in de regio

Young
Twente
Board

De Young Twente Board bestaat uit tien jonge professionals die een binding hebben met deze regio. We zetten ons in voor verbinding, het nieuwe verhaal en de toekomst van Twente. Zo denken we mee met de regionale overheid, het bedrijfsleven en kennisinstellingen over de sociaal-economische uitdagingen van onze regio en we komen op voor de belangen én de toekomst van Twentse jongeren.

Talent aantrekken, ontwikkelen en behouden voor de regio staat bij ons met stip op 1 op de agenda. Daar ligt voor Twente een immense uitdaging. Uit het rapport 'Twentse Arbeidsmarktmonitor' blijkt namelijk dat in de komende drie jaren arbeidstekorten zullen ontstaan in verschillende sectoren. Hoewel Techniek & IT de belangrijkste sector voor de Twentse economie is, zal het tekort aan technische arbeidskrachten toenemen naar maar liefst 2.400 onvervulde vacatures in 2025. Ook in het onderwijs is men naarstig op zoek naar talent; Twente heeft 500 extra docenten nodig om de scholen en kennisinstellingen draaiende te houden. Ook jongeren zonder diploma kunnen in Twente werk vinden. Kansrijke beroepen waar geen of nauwelijks instroomeisen worden gesteld zijn onder meer hulparbeiders in de bouw, verhuizers, thuiszorgmedewerkers en ongediertebestrijders. Om deze krapte op de arbeidsmarkt op te vangen is het aantrekken, ontwikkelen en behouden van talent in Twente cruciaal voor de toekomst van onze regio.

Wij zijn als Young Twente Board met Twentse jongeren in gesprek over wat zij nodig hebben om – nu en in de toekomst – hun talenten te kunnen ontplooien. Hoe zouden bedrijven, overheden en kennisinstellingen hen hierbij kunnen helpen? Via ons Young Twente Panel laten we jongeren – vanaf hun smartphone nota bene – meedenken over onderwerpen als: kansen op een eerste, tweede én derde baan in de regio na het afronden van een opleiding, de kansen voor een levenspartner om werk in Twente te vinden, betere en snellere treinverbindingen en persoonlijke ontwikkelingstrajecten.

We richten ons niet alleen op het behouden en ontwikkelen van talent in Twente, maar ook op het vergroten van het aantal 'import-Tukkers'. Mensen van buiten de regio zijn nodig om openstaande vacatures te vervullen als er onvoldoende gekwalificeerde arbeidskrachten in Twente zijn, bijvoorbeeld in de sector Techniek & IT.

Deze regio heeft nú de kans om de deur open te gooien, misschien zelfs de rode loper uit te rollen. Openstaan voor niet-Nederlandstalige studenten en expats is één van de manieren om krapte op de arbeidsmarkt tegen te gaan. Twentse werkgevers kunnen zichzelf sterker profileren, want onbekend maakt onbemind. Zij kunnen bijvoorbeeld een gastles of presentatie geven aan studenten en jonge professionals in en buiten Twente. Vertel een verhaal aan talent dat aanslaat, dat inspireert, dat doet geloven. En vergeet ondertussen niet om de daad bij het woord te voegen; richt een omgeving in waarin talent zich – in de breedste zin van het woord – kan thuis voelen.

Wil je met ons meedenken over deze én andere uitdagingen? Neem dan vooral contact met ons op via info@youngtwenteboard.nl!

Johanna ter Steege, globetrotter uit Natter

‘Ik kan overal wonen, maar *alleen in Twente* voel ik me thuis’

De wens, de diepe wens om ooit nog eens iets met haar Twentse roots, de Twentse taal te doen, was er eigenlijk altijd al. Maar - zoals John Lennon al zei - life is what happens to you while you're busy making other plans. Of, zoals Johanna ter Steege (Notter, 1961) het zelf zegt: 'Ik zal nooit weten wat ik in de toekomst ga doen. Mensen vragen wel eens, wil je niet eens een film maken. En dan zeg ik: als de tijd daar is, zal ik dat misschien wel gaan doen. Het is ook vaak een samenloop van omstandigheden. Toen ik veel in het buitenland was om films te maken, kon ik niet in Twente zijn.' Dat haar diepe wens werkelijkheid werd – tot twee keer toe zelfs met de mega-theaterproductie 'Hanna van Hendrik' en de film 'De beentjes van Sint Hildegard' – was uiteindelijk een samenloop van verschillende omstandigheden.

TEKST BEN SIEMERINK • FOTOGRAFIE ANNEMIEKE VAN DER TOGT, BEN VAN DUIN

o'n omstandigheid was een ontmoeting, ongeveer 15 jaar geleden, met Herman Finkers. 'Toen heb ik hem gevraagd: zou je niet een keer een monoloog voor mij willen schrijven in het Twents. Ik zou zo graag iets willen doen op het toneel in mijn moedertaal. Maar dan wel iets dat kwaliteit heeft. Je hebt tenslotte niet voor niets de toneelschool gedaan. En een vak geleerd. Dat is uiteindelijk niet wat geworden, want Herman maakt alleen dingen die hij zelf verzint. Maar de wens om nog eens een keer iets in het Twents te doen, is wel gebleven.'

Vader

Het beslissende duwtje om haar wens in vervulling te laten gaan, gaf haar vader een aantal jaren geleden. Indirect. 'Mijn vriend en ik gaven een groot feest, waarbij mijn vader ook aanwezig was. Daar waren wel 200 mensen en ik zou daar een praatje houden. Ik was nog maar een paar minuten bezig, toen ik zag dat de stoel van mijn vader leeg was. En ik zeg, in 't Twents, tegen m'n zus: *Woar is pappa? Net zat e d'r nog en noe is e vort.* Op dat moment realiseerde ik me: het verhaal dat ik hier hou is eigenlijk voor hem. Dus ik heb gewacht tot hij terug kwam met z'n rollator. Ik zei: *Noh, doar bi'j dan eindelijk, noe ku'w vedan.* En ik heb mijn verhaal verder gehouden in het Twents. Over m'n opa en oma, over vroeger, de boerderij, waar we vandaan kwamen. Op dat feest waren een heleboel mensen, die natuurlijk helemaal geen Twents verstonden. Maar er werd wel tegen me gezegd: je moet iets gaan doen met al die verhalen. Op dat moment is eigenlijk het idee ontstaan voor een ode aan mijn grootouders, aan mijn ouders. Dat is Hanna van Hendrik ook geworden. En een ode aan de boeren, natuurlijk.'

Omdat haar vader zo'n belangrijke rol heeft gespeeld bij de totstandkoming van Hanna van Hendrik vind Johanna het heel spijtig dat hij het succes van de voorstelling niet heeft kunnen meemaken. Hij overleed drie jaar geleden. 'Hij heeft nog wel meegemaakt hoe ik begon met de fondsenwerving. Ik had een

uitnodiging gemaakt voor een eerste pitch voor ondernemers bij Van der Valk in Enschede. Op die uitnodiging stond een foto van mijn moeder, die een koe aan het melken was. Ze had zo'n rode zakdoek om haar hoofd gebonden en keek, schuin over haar schouder, met een glimlach in de camera. Dat vond mijn vader wel heel mooi.'

Draagvlak

Al veel eerder had een nog jonge Johanna mede dankzij haar vader een ontmoeting met iemand, die naar later bleek van beslissende invloed was bij de totstandkoming van het theaterspektakel 'Hanna van Hendrik'. In 1988 had ik de film Spoorloos gedaan en mijn vader zat toen bij een ondernemersclub in Rijssen en die vroeg of ik niet een keer voor die club iets wilde vertellen over de filmwereld. Dus ik op een avond naar het Parkgebouw in Rijssen. Daar zaten toentertijd alleen maar mannen. Die sigaren rookten. Een van die mannen kwam na afloop naar me toe en die zei: *Johanna,*

dat he'j hartstikke mooi doan. Mooi um noar te luustern. En a'j ooit 'n moal iets hebt, komt noar mij hen. Dat was Dick Wessels. Toen ik bezig was met de voorbereiding van Hanna van Hendrik, kwam dat zinnetje weer in m'n hoofd. *A'j ooit 'n moal iets hebt, komt noar mij hen.* Dus ik dacht, kan mij 't schelen, ik ga hem bellen. Ik ben toen bij hem op kantoor geweest en ik heb tegen gezegd: Dick, ik kom hier niet om te vragen om een zak geld, maar ik kom om aan jou te vragen hoe ik dit tot een succes

kan maken. Wat is de code? Want dat weet jij precies. Toen zei hij: Wat jij moet doen, is draagvlak creëren. Als je dat hebt, is succes verzekerd. Maar, hoe doe ik dat dan? Nou, zei hij, je gaat alle bedrijven langs, je doet je verhaal en dan vraag je: wil je meedoen. Je moet zorgen dat je de mensen aan je bindt. Dick zei: natuurlijk kan ik je het geld wel geven, want dat heb ik wel. Maar dat moet je niet willen. Het gaat om draagvlak. En als je iedereen hebt gehad, dan kom maar langs en dan kijken we wel hoe ver je bent. En toen was hij een paar maanden later overleden...Maar hij is mijn grote drijfveer geweest. Gelukkig hebben zijn dochters het van hem overgenomen.'

'Theatervoorstelling en film boden Johanna ter Steege alle gelegenheid zich weer eens te uiten in de modersproake, de taal van haar jeugd.'

Cirkel rond

Hoe heb je het uiteindelijk voor elkaar gekregen om zo'n groot project van de grond te krijgen? Zoiets was nog nooit eerder gedaan in Twente.

'Nou ja, ik heb gewoon gedaan wat Dick Wessels me had voorgehouden. De boer op, je verhaal vertellen. Pitchen. Ik heb er drie jaar over gedaan, maar toen had ik heel veel geld bij elkaar, maar ook goeie deals met allerlei partijen.' De sluimerende diepe wens om als gelouterd actrice, met een indrukwekkende internationale carrière, iets te doen met de verhalen van haar geboortegrond, maakte ook dat Johanna er alles aan gelegen was om van Hanna van Hendrik een succes te maken. 'Ik dacht, als het me lukt om met mijn vak, met alles wat ik heb geleerd als actrice, met verhalen vertellen, iets te maken op mijn geboortegrond waarvan de mensen zeggen: *Ik goa nooit noar 't toneel, mar ik heb noe iets e zeen, dat was mooi!* Ja, dan heb ik het volbracht. Dan is de cirkel rond.'

Johanna met prijs in voetspoor Johanna

Op woensdagavond 24 november reikt niemand minder dan Herman Finkers in de oude dorpskerk ('n Oalen Griezen) in Hellendoorn de prestigieuze Johanna van Buren Cultuurprijs voor Oost-Nederland uit aan Johanna ter Steege. De prijs wordt door de Stichting Oald Heldern de Noaberschap toegekend aan mensen, die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt voor het bevorderen van de cultuur en taal van Oost-Nederland.

De Stichting Oald Heldern motiveert de toekenning van de prijs aan Johanna ter Steege als volgt: 'Ze weet zich aansprekend en herkenbaar uit te drukken in haar moedertaal en in het bijzonder valt de zuiverheid van haar taalgebruik op. Zij levert hiermee een krachtige bijdrage aan het levend houden van het Nedersaksisch.'

De Johanna van Buren Cultuurprijs werd eerder toegekend aan onder anderen Willem Wilmink, Herman Finkers, Bennie Jolink, Anne van der Meiden en Daniël Lohues.

'Heel lang was het alsof het heel ver uit elkaar lag. Dan was ik in Amerika of Australië om een film te maken en dan kom je uit Notter! En hoe breng je die werelden dan bij elkaar? Of dan was ik op bezoek bij Glenn Close en dan kwamen de Kennedy's langs; niet om te pochen, maar in al die kringen heb ik verkeer. Ja, dan voelt het heel bijzonder dat je op de plek waar je vandaan komt iets kunt maken...ja, waar je mensen blij mee maakt. En wat dan ook nog iets betekent. Maar dat zal wel met mijn gereformeerde achtergrond te maken hebben. Verder is voor mij belangrijk dat datgene wat je hebt geleerd ook iets kan betekenen voor je buurman. Dat het niet beperkt blijft tot een klein intellectueel groepje. We willen heel graag dat Hanna van Hendrik toegankelijk blijft voor een groot publiek. Ook voor mensen, die nooit naar toneel gaan en die nu zeggen: *goa 'k 't toch prebeern*. Daarom is het kaartje relatief goedkoop voor wat we bieden. Hanna van Hendrik is een enorm grote productie, qua grootte vergelijkbaar met bijvoorbeeld Soldaat van Oranje.'

Boerenopstand

Zoals bij alles wat ze doet, legde Johanna de artistiek-inhoudelijk lat hoog voor het mega-project. 'Met Hanna van Hendrik wilden wij het verhaal over de boeren vertellen. Maar dat is bij zo'n grote voorstelling niet genoeg. Je moet verschillende lagen hebben in het verhaal. En een kapstok waar je het allemaal aan kunt ophangen. Dus, iets groots maatschappelijks, maar ook een klein, persoonlijk verhaal daarbinnen. We waren op zoek naar iets dat het verhaal groter maakt dan het persoonlijke. Goaitsen van der Vliet heeft toen de boerenopstand in Tubbergen aangedragen.'

'Bij Hanna van Hendrik is natuurlijk de herkenning heel, heel belangrijk. Dat mensen denken: hé, maar dit gaat ook over mij. Heel vaak kwamen mensen na afloop van de voorstelling bij me met zo'n opmerking. Zoals een vrouw van 80, die tegen me zei: *Mar, Johanna, Johanna, hoo kan 't toch dat iej mien verhaal kent*. Dan zeg ik: ja, 't is jouw verhaal, maar het is ook 't verhaal van heel veel mensen. Eigenlijk zitten alle thema's die je in een leven meemaakt er in: afscheid nemen, loslaten, dood en leven, een kind met een verstandelijke beperking, een trouwerij, een begrafenis. En daarnaast heeft het hoop in zich. Dat is ook echt iets wat ik wil. Dat is voor mij een must. De kracht van het stuk is uiteindelijk dat het goed is geschreven door Bouke Oldenhof

en zo ongelooflijk goed is geregisseerd door Liesbeth Colthof, die veel ervaring heeft met de encensering van grote producties.'

Herman Finkers

Hoe verklaar je het succes van Hanna van Hendrik, maar ook de film De beentjes van St. Hildegard, niet alleen in Twente, maar in heel het land?

'Nou, dat heeft me wel verbaasd, hoor. Ik had niet verwacht dat het zo'n vlucht zou nemen. De film niet, maar ook Hanna van Hendrik niet. Ik heb 't natuurlijk wel gehoopt, maar niet verwacht.' Het succes van 'De beentjes' stoelt volgens Johanna voor een belangrijk deel op de populariteit van Herman Finkers. 'Op de eerste plaats: de mensen houden van Herman. Hij heeft een enorme gunfactor. En terecht. Ten tweede, zijn humor. Daar houden heel veel mensen van. Ten derde, het verhaal. Het was een

bestaand scenario, dat door Herman is herschreven en bewerkt en het Twents is omgezet. Maar, regisseur Johan Nijenhuis en ikzelf hebben daar ook een bescheiden aandeel in gehad. Ik mag wel zeggen dat ik toch ok wa wat an Gerda heb e doan. We hadden met z'n drieën de afspraak, dat we het pas gingen doen als we alle drie het scenario goed vonden. Ik vond Gerda in het begin echt te cliché. Dat wil zeggen, er zat geen ontwikkeling in dat personage. Dus ik zei, dat kan ik niet spelen. Bij zo'n karakter als Gerda ligt de karikatuur op de loer. En dat zit nu voor een deel ook nog wel in de film, maar op een grappige manier. Ik hoor om me heen wel van die gevleugelde uitspraken na het zien van de film. Zoals: *noh, loat den Gerda van oe mar in't hoës.*'

Dat de film zo'n groot publiek aanspreekt heeft volgens Johanna ook te maken met het feit dat het een verhaal is over hele

gewone mensen. 'Dat is toch de kracht van het verhaal. Het gaat over gewone mensen, die gewone dingen doen in hun leven, die iedereen eigenlijk doet. En het is ook nog eens heel erg waar wat er gebeurt. De kracht is ook, dat het positief is, constructief. Het is niet het genre van iemand anders naar beneden halen en er dan zelf beter van worden. Dat heeft Herman Finkers natuurlijk heel erg, die positieve insteek. Nooit grappen maken ten koste van iemand. Dat maakt het heel sympathiek. Ik denk dat mensen dat heel prettig vinden.'

Eerste jas

Theatervoorstelling en film boden Johanna ter Steege alle gelegenheid zich weer eens te uiten in de modersproake, de taal van haar jeugd.

Ben jij het nooit kwijtgeraakt, de Twentse taal?

'Nee. Ik spreek het nog vloeiend. Herman Finkers zegt altijd: *Johanna, iej proat nog zo mooi plat.* Ik denk dat 't komt doordat ik 17 was, toen ik wegging uit Twente. Dus ik spreek nog het Twents uit die tijd. Niet het Twents dat de jongeren van nu spreken, waarin allerlei invloeden uit het Nederlands zijn ingeslopen. Dat is toch een ander soort Twents. Maar als ik Twents spreek, voelt het anders dan het Nederlands. Het is toch de eerste jas die je aan had. Ik vind het ook een mooie taal. Toen ik Herman Finkers vijftien jaar geleden vroeg om iets voor mij te schrijven in het Twents, was de streektaal nog niet zo geliefd als nu. En toen waren er ook nog niet zoveel professionele acteurs en theatermakers, die zo'n project zoden willen opzetten. Intussen hebben vooral Herman Finkers en ook Willem Wilmink een belangrijke rol gespeeld bij de emancipatie van de Twentse taal. En kijk nu eens. Voor mijn rol in *Hanna van Hendrik en De Beentjes van Sint Hildegard* heb ik de Zilveren Haring gekregen als ambassadeur van de Twentse taal en promotor van de Twentse cultuur. Daarmee is er toch wel een trend gezet. En dan krijg ik ook nog de *Johanna van Burenprijs!*'

'Ja, ze zeggen niet zoveel, hè, de Tukkers. En tegelijkertijd zeggen ze een heleboel.'

Stilzwijgen

Vind jij ook dat de ziel van het Twents in het wit tussen de regels zit? Datgene, dus, wat niet wordt gezegd?

'Ja, ze zeggen niet zoveel, hè, de Tukkers. En tegelijkertijd zeggen ze een heleboel. Het is vooral het stilzwijgen, het kijken en de pauzes tussen de zinnen. Ze hebben ook niet zoveel woorden nodig.'

Dat de Twentenaar niet zoveel woorden nodig heeft om iets te zeggen, heeft dat ook te maken met de aard van de Tukker?

'Dat denk ik wel. Maar het is ook wel een generatieding. Vroeger werd er niet gepraat over je gevoelens. Mijn opa en oma werkten op het land. Je zou nooit aan hen de vraag stellen, hoe is dat nou voor jou persoonlijk. Die vraag zou

je nooit stellen, want het persoonlijke bestond toen eigenlijk niet. Je werkte, je zorgde voor je gezin, je ging naar de kerk, je deed wat je moest doen in de *noaberschap*. praten over je gevoelens, nee, dat deed je niet. Hooguit een keer in het geheim een traantje wegpinken als er iemand was gestorven. Het had natuurlijk ook wel te maken met het soort werk dat men deed. Daar had je niet zoveel woorden voor nodig.'

'Het zou er ook nog wel eens mee te maken kunnen hebben dat we ons zelf in Twente niet zo belangrijk vinden. Niet op de voorgrond treden, zo ben ik ook wel opgevoed. Je moet jezelf niet belangrijk maken. Dat jij nou eens even heel precies gaat uitleggen wat je ergens van vindt, daar zit niemand op te wachten.'

Thuis in Twente

Hoewel Johanna vanwege alle projecten waarbij ze betrokken is, vaker dan ooit in Twente is, heeft ze op dit moment (nog) niet de behoefte zich weer definitief te vestigen op *oale grond*. 'Ik kan op heel veel plekken wonen. Ben veel in het buitenland geweest om films te maken en heb ook nog een half jaar in Londen gewoond.

Zeventien jaar woonde ik met veel plezier in Haarlem en nu alweer zo'n drie jaar in Rotterdam. Daar moet ik nog wel wennen, hoor. Rotterdam moet je echt veroveren. Ze zijn die stad zo mooi aan 't maken. Maar ik voel me er nog niet thuis. Ik denk dat ik me alleen in Twente thuis voel. Ik hoef niet in Twente te wonen, maar als ik hier ben, dan voel ik me als een vis in het water. Ik heb niet de neiging om weer in Twente te gaan wonen. Nu nog niet. Kan komen, hoor. Maar als je vraagt, waar ben je thuis, dan zeg ik: hier.' ■

'Hanna' op herhaling, vervolg in de maak

Komend jaar gaat het theaterspektakel *Hanna van Hendrik* op herhaling. Stond eigenlijk voor dit jaar op het programma, maar toen gooide Corona roet in het eten. Johanna ter Steege gaat er van uit dat het door gaat. 'We hebben 40 voorstellingen gepland op Vliegveld Twente, in juli en augustus volgend jaar.' Ze hoopt dat het publiek weer net zo massaal komt als de eerste keer. '*Mar dat zal toch wa?!* We hadden al 10.000 mensen op de wachtlijst, na de eerste reeks van 52 voorstellingen. Maar ja, dan moeten er nog wel 30.000 komen, hè.' Johanna heeft er alle vertrouwen in. 'Er zullen mensen voor de tweede keer komen. En mensen zullen zeggen, maar nu neem ik m'n ouders mee. Of m'n kinderen.' Terwijl Johanna druk is met de voorbereidingen voor de reprise van *Hanna van Hendrik*, werkt ze ook al weer aan een vervolg op dit succesverhaal. In deze voorstelling – qua opzet en schaal vergelijkbaar met *Hanna van Hendrik* – staan de april-mei stakingen in 1943

centraal. 'We wilden weer een echt Twents verhaal vertellen en toen heeft Ad van Liempt ons op het spoor gezet van die grote stakingen, die in Hengelo begonnen.' Voor deze voorstelling werkt Johanna opnieuw samen met Bouke Oldenhof (script) en Liesbeth Colthof (regie). 'En ik doe ook weer mee. Net als bij *Hanna van Hendrik* is het verhaal ook weer deels in het Twents. Want dat wil ik. We zitten nu nog helemaal in de beginfase, maar het gaat zeker door. Op 29 april 2023 is de première op Vliegveld Twente!!!'

Tussen al deze bedrijven door staat Johanna ook nog 'gewoon' op de planken. Samen met Hans Croiset en Anne Wil Blankers speelt ze in het toneelstuk *Het oog van de storm*. Ook al een voorstelling waarmee ze vorig en dit jaar al in het theater had willen staan. 'Maar ja, toen kwam Covid. We hebben opnieuw gerepeteerd en spelen het stuk tot begin maart volgend jaar in het hele land.'

De beste spreker van de wereld

De beste spreker die ik ooit ontmoet heb, was Clemens G. uit Sint Isidorushoeve. Ik moest aan hem denken omdat het schooljaar weer was begonnen. Clemens was 13 jaar, graatmager, droeg een grote bril en had grote oren. Een teken van gezondheid en levensvreugde, zulke grote oren. Hij straalde als hij mijn klas binnenkwam en hij straalde als hij mijn klas verliet.

Clemens ging een spreekbeurt houden. Hij ging staan. Hij stond. Hij zweeg. Alle kinderen konden zien dat Clemens niet nerveus was, maar dat hij het geweldig vond om te gaan vertellen wat hij ging vertellen. Hij keek in het rond en lachte. Wachtte. Zijn klasgenootjes schoven naar het puntje van hun stoel. Clemens begon. Plechtig zei hij: 'Ik-ga-een-spreekbeurt-houden-over-Trekkertrek.' Hij snoof door zijn neus en wachtte wel een minuut. Hij lachte.

Ineens zwaaide hij zijn lange dunne armen tegelijk naar links. Het publiek veerde op. Clemens keek zijn klasgenoten met koolzwarte ogen aan. Ze hingen aan zijn lippen terwijl hij nog niets gezegd had. 'En dan he'j hier 'n trekker!' – hij wees met een soort oerkracht naar links.

De kopjes van de klasgenoten volgden zijn beweging als bij een tenniswedstrijd. Clemens zwaaide naar rechts en fixeerde zijn publiek. Het werd eng. 'En dan he'j hier 'n trekker!' Hij zuchtte even. Het publiek ontspande. Maar hij pakte ze onmiddellijk weer. Met fluisterstem zei hij: 'En dan span't ze d'r 'n ketn tusken.' Met zijn handen smeedde hij de ketting tussen de linkertrekker en de rechtertrekker. Een elegant gebaar. Het publiek zag het voor zich. Twee enorme trekkers, een enorme ketting ertussen. Wat nu? Wat nu?

Als een goeroe herhaalde Clemens alles met zachte stem.

Een mantra.

*'En dan he'j hier 'n trekker.
En dan he'j doar 'n trekker.
En dan he'j 'n dikn ketn d'r tusken...'*

Iedereen hield zijn adem in.

Clemens schreeuwde. Zo hard dat iedereen schrok:

'EN TREKN MAN!!! EN TREKN MAN!!! EN TREKN MAN!!!'

Clemens glimlachte. Er kwam een blik van hemelse vrede op zijn gezicht. Hij zei: 'Dit was mijn spreekbeurt.' Een donderend applaus volgde. Ik gaf hem een tien.

www.leeftwente.nl

Het allernieuwste woningaanbod aangeboden door de NVM makelaars in het prachtige Twente!

Als eerste op de hoogte zijn van het nieuwste woningaanbod in Twente? Leef Twente geeft je een sneak preview van alle woningen die binnenkort in verkoop komen bij de NVM makelaars in Twente. Het geeft je bovendien een inkijkje in het Twentse leven en alles wat er voor nodig is om optimaal te genieten van dit bijzondere stukje Nederland.

Ontspannen in een **OVERSPANNEN** woningmarkt

Op Donskussen.nl vind je luxe hoofdkussens en dekbedden voor een onspannen nachtrust.

Ontdek net als meer 12.652 klanten in 4 stappen welk hoofdkussen perfect bij jou past!

Ga naar www.donskussen.nl/hoofdkussen-test

 Donskussen
Natuurlijk Comfortabel

Gratis retour binnen 90 dagen

Meer dan site met nieuwste aanbod woningen

Leef Twente. Wat is dat? Weer zo'n woningsite waar alleen maar huizen op staan die toch al verkocht zijn? De huidige woningmarkt is een behoorlijke uitdaging. Niet zozeer voor de verkoper, die verkoopt waarschijnlijk razend snel en voor een top prijs zijn huis. Maar de koper wordt tegenwoordig behoorlijk op de proef gesteld. Er is bijzonder weinig aanbod en als je dan toch eindelijk een interessant huis op Funda spot, kun je maar zo van de makelaar te horen krijgen dat je alleen nog maar een plekje op de reservelijst hebt of dat de woning zelfs al is verkocht. En dat terwijl je binnen een dag gereageerd hebt. Hoe kan dat, hoor ik je denken. En wat werkt dan wel? Alle afzonderlijke Facebookpagina's van alle makelaars afstruinen? Briefjes door de brievenbus gooien in straten waar je graag wilt wonen? De website Leef Twente kan ervoor zorgen dat je eerder op de hoogte bent van het nieuwste woningaanbod.

Zo'n twee jaar geleden is dit nieuwe woningplatform gelanceerd. Als een samenwerkingsverband van de NVM-makelaars in Twente. Het is een previewsite waarop woningen worden vermeld die binnenkort in de verkoop gaan. Je vindt er daarom maar beperkte informatie. Enkele foto's en een kort stukje tekst. Geen vraagprijzen. Maar voldoende om een eerste indruk van een huis te krijgen en in ieder geval al te kunnen reageren voordat het huis op Funda komt. Dit vergroot de slagingskans aanzienlijk en veel woningzoekenden hebben de weg naar Leef Twente inmiddels dan ook gevonden. Je kunt zelf een woningalert aanmaken en deze zorgt ervoor dat je dagelijks geïnformeerd wordt over de nieuwste huizen;

iedere ochtend automatisch in je mailbox. Dit zorgt voor veel dankbare reacties.

Toch krijgen we soms ook vragen, of zelfs wat geïrriteerde reacties vanwege de keuze geen vraagprijzen te vermelden. Ik begrijp deze eerste reactie heel goed. Je interesse voor een huis is immers sterk afhankelijk van de prijs die ervoor gevraagd wordt. Maar wat wij als makelaar heel graag willen is een telefoontje. Van jou. Om niet alleen te horen wat je budget is, maar vooral om er achter te komen wat je nou echt belangrijk vindt aan een huis, je toekomstige thuis. Wil jij juist heel graag die grote tuin? Is er misschien een kindje op komst waardoor het aantal slaapkamers belangrijker is? Heb je ruimte nodig voor een hobby of zoek je een woning waarbij je ook vanuit huis kan werken? Voel je je aangetrokken tot jaren '30 huizen of heb je meer voorkeur voor een industriële woonstijl? Wij willen dit heel graag weten, zodat we nog beter met je mee kunnen denken in de zoektocht naar dat nieuwe huis.

We willen op de site van Leef Twente, behalve het nieuwste woningaanbod, veel meer interessante info aanbieden op het gebied van de aan- en verkoop van huizen. Want zodra je een woning gevonden hebt, gaan er nog veel meer woonvragen een rol spelen? Met welk onderhoud moet ik in de toekomst rekening houden? Hoe kan ik mijn huis energiezuiniger maken en wie kan dat voor me uitvoeren? Maar wonen doe je niet alleen in een huis, maar vooral ook in de omgeving. Wat is er in welke woonomgeving allemaal te vinden en te doen? Welke voorzieningen zijn er en wat wordt er georganiseerd? De nieuwe rol van makelaar 2.0, als spil in dit krachtenveld op de woningmarkt, willen we de komende tijd via Leef Twente verder vorm gaan geven.

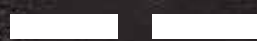
Neem eens een kijkje op Leef Twente. En bel vooral ook eens met een van de NVM-makelaars voor specifiek advies.

*Vera Welker is voorzitter van Leef Twente
Foto: Indra Simons*

baan **twente**

PLAY
RACE
MOVE
REPAIR
ACCELERATE
SHARE
CHARGE
SERVICE
PRICE
SHOW
DRIVE

your way

Ford

baantwente.nl

TWENTSE VERHALEN OP BORDEN FIETSKNOOPPUNTEN

De golfer met de pijp

TEKST MARCO KRIJNSEN • FOTOGRAFIE TWENTEHOES

Bekijk Twente met andere ogen. Dat is het doel van de ruim 600 verhalen die de komende jaren verschijnen op de borden van alle Twentse fietsknooppunten. Gekke, ontroerende en verrassende verhalen, die samen de geschiedenis van onze regio vertellen. Het project is een initiatief van het Twentehoes/Overijsselacademie, Routenetwerken Twente en de stichting Stad en Regio. In TKKR. delen we alvast een aantal verhalen.

Heb je het over Twente, dan heb je het natuurlijk over de textiel. Overal vind je de overblijfselen van de ooit zo machtige textielindustrie. Tenminste: als je er oog voor hebt. Neem de negen holes-golfbaan aan de Morshoekweg in Hengelo. Hier startte in 1926 de Twentsche Golf Club, de eerste vereniging van zijn soort in Overijssel. Textielfabrikant A.H. van Heek was de initiatiefnemer en vond veel collega-ondernemers bereid om toe te treden tot dit selecte gezelschap.

Een van die collega's was Henry Jordaan, die in Haaksbergen een eigen textielimperium runde. Jordaan was een legendarische golfspeler. Als hij op de baan stond, had hij altijd zijn pijp in de mond. Zijn spel had er niet onder te lijden. Integendeel: tijdens een golfronde in 1943 op zijn thuisbaan in Hengelo wist hij zijn golfhandicap tot nul te verlagen. Hij was de eerste speler in Oost-Nederland die dat lukte. Jordaan groeide uit tot een nationale topper en kwam diverse keren uit voor het Nederlandse golfteam tijdens internationale wedstrijden. Een tijdlang was hij vicevoorzitter van de Nederlandse Golf Federatie. En altijd was er die onafscheidelijke pijp in zijn mond.

Golfen was alles voor Jordaan. Bij zijn huis in Diepenheim had hij zelfs een green aangelegd, waar hij tot op hoge leeftijd dagelijks een balletje sloeg. De man met de pijp overleed in 1995 op 96-jarige leeftijd. Zijn textielfabriek in Haaksbergen, waar op het hoogtepunt meer dan duizend mensen werkten, bestond toen al niet meer.

LANDHUIS DRIENERWOLDE

Niet ver van de golfbaan in Hengelo staat landhuis Drienerwolde, gebouwd door Van Heek. Nóg zo'n plek met een bijzonder verhaal. Het huis werd lange tijd bewoond door ene Willem van Leeuwen, docent Nederlands aan het Enschedese Lyceum. Hij was een bevolgen liefhebber van de vaderlandse literatuur, die zijn passie graag wilde delen met het grote publiek. Vandaar dat hij in 1924 aanklopte bij de directeur van Dagblad Tubantia. Of deze misschien interesse had in recensies over boeken? De directeur vindt het best. 'Of u over koeien of over literatuur schrijft, doet er niet toe. Ik betaal u 3 cent per regel', krijgt Van Leeuwen te horen.

De leraar Nederlands zou een landelijk gekend literatuurcriticus worden. Sterker nog: Drienerwolde ontpopte zich tot een thuishaven voor bekende schrijvers. Hendrik Marsman, Eduard du Perron, Menno ter Braak, Martinus Nijhoff: ze kwamen allemaal graag naar Enschede om eerst een lezing te geven en daarna te logeren in het landhuis van Van Heek. In 1966, acht jaar voor zijn dood, publiceerde Van Leeuwen het boek 'Avonden op Drienerwolde'. Het is een melancholieke terugblik op een leven vol literatuur en poëzie in de bossen van Driene.

Marco Krijnsen, publiekshistoricus bij Twentehoes/Overijsselacademie.

*RES-voorzitter
Louis Koopman
over de
energietransitie*

Niets doen is geen optie

TEKST **BEN SIEMERINK**
FOTO **GEMEENTE HAAKSBERGEN**

Je zou hem een late klimaatbekeerling kunnen noemen. Tot 2014 was Louis Koopman, als directeur/eigenaar van de gelijknamige modezaak in Tilligte, naar eigen zeggen vooral met de economische waan van dag bezig: waar haal ik die 10.000 euro extra omzet voor m'n zaak vandaan? De ommekeer kwam in 2014 toen hij de gedoodverfde kandidaat-wethouder voor de VVD was in Oldenzaal. En dat toch niet werd. In zijn plaats belandde Manouska Molema (van Groen Links!) op het pluche. Niet veel later vroeg uitgeremd zij Koopman - als vertegenwoordiger van het bedrijfsleven - mee te helpen het duurzaamheidsbeleid in Oldenzaal gestalte te geven. Hij had z'n handen vrij en zegde toe. 'En voordat ik het in de gaten was ik groen-rechts.' Inmiddels is Koopman wethouder in Haaksbergen en geeft hij sinds mei 2019 als gedreven voorzitter van de Regionale Energie Strategie (mede) sturing aan het ingewikkelde proces van de energietransitie in Twente.

De opgave waar de regio voor staat ligt er niet om: Van de door het Rijk opgelegde 35 terawattuur aan groene stroom die in 2030 door 30 regio's op land moet worden opgewekt, moet Twente er 1,5 terawattuur voor z'n rekening nemen. 'Een onwaarschijnlijke hoeveelheid', volgens Koopman. Toch bood hij zichzelf zonder aarzeling en vol overtuiging aan, toen in februari 2019 tijdens het portefeuilleoverleg van de 14 Twentse gemeenten de vraag ter tafel kwam wie de kartrekker wilde worden van de energietransitie in Twente.

'Duurzaamheid zat op dat moment inmiddels helemaal in me. Voordat ik wethouder werd in Haaksbergen had ik al wel het een en ander gedaan op het gebied van bijvoorbeeld lokale energie-initiatieven en als voorzitter van energiecoöperatie in Zwolle.' Koopman herinnert zich nog goed hoe het proces begon in 2019. 'Er was een startbijeenkomst op de Methoeve in Weerselo. De RES was toen nog in wording. Ik heb kort het woord gevoerd en voor de rest de hele dag geluisterd. Want begrijpen begint met luisteren en niet met vertellen. In september 2019 had ik redelijk in 't snotje waar we stonden.'

Duidelijke opdracht

Maar er lag ook een duidelijke opdracht. En een dwingende datum. Op 1 juli 2021 moest de zogenaamde 'RES 1.0' worden opgeleverd. Wat concreet betekende dat de 14 Twentse gemeenten, maar ook het Waterschap en de Provincie het op die datum eens moesten zijn over de koers. En - heel belangrijk volgens Koopman - over de ambitie. 'Bij al die partijen heb ik daarvoor commitment gezocht. Dat is een

ingewikkeld bestuurlijk proces, omdat je te maken hebt met heel verschillende situaties in de gemeenten. Maar dat ze complex zijn, is een kenmerk van bestuurlijke processen. Als ze niet ingewikkeld zijn, zijn ze niet goed, zeg ik altijd.' Het lukte uiteindelijk alle neuzen dezelfde kant op te krijgen. Met dien verstande dat de colleges van de 14 gemeenten akkoord zijn, maar twee gemeenteraden nog moeten instemmen. Koopman verwacht dat de Enschedese raad dit jaar nog groen licht geeft. Rijssen-Holten is een verhaal apart. Die gemeente heeft nu bij de besluitvorming over de energietransitie in Twente een status aparte. Koopman: 'Wij hebben als ondersteunende, faciliterende organisatie gezegd: jullie zijn een *eigen aardige* gemeente in bijna alles. Aan ambities geen gebrek, maar als het om de uitvoering gaat, willen ze alles zoveel mogelijk zelf bepalen. Dus, het komt goed, maar altijd op hun manier. We hebben gezegd, we moeten de kar met 14 gemeenten samen trekken. Rijssen-Holten zegt dan: wij vinden ook dat die kar in beweging moet blijven, maar wij lopen er wel achteraan. Als ik dan een op een tegen een wethouder of raadslid in Rijssen-Holten zeg: *Wat maak iej miej noe, iej goat 't toch wa doon, hè?!* Dan krijg ik als antwoord: *'He'j doar ooit an twiefelt?!* Ik twijfel er ook niet aan. Het komt goed! We hebben nu binnen het college afgesproken dat ze binnen twee jaar gaan leveren.'

Lastige vragen

Inmiddels is de RES de volgende fase in gegaan. Nu er in Twente - op het bestuurlijke vlak - een grote mate van overeenstemming over de doelstelling bestaat, moeten voor 1 juli 2023 de echt lastige vragen worden beantwoord. Koopman: 'Wat gaan we doen om die

doelstelling te halen, hoe gaan we 't doen en de meest spannende vraag, waar gaan we 't doen. De noodzakelijkheid is voor iedereen helder, maar de uitvoering is buitengewoon lastig.'

De energietransitie is volgens Louis Koopman zo'n ingewikkeld proces omdat het gaat om een verandering van houding, gedrag én economie. 'Wij organiseren een traject, waarbij heel veel dilemma's naar boven komen. Anders gezegd, wij moeten als ondersteunende RES-organisatie meerdere heren, of dames dienen. En die belangen kunnen soms keihard tegengesteld zijn. De energie-projectontwikkelaar zegt: voor mij is het een businessmodel. Hij legt de portemonnee op tafel en wacht tot het geld er in rolt. En de ander zegt, *not in my backyard*. Daar gaan we niet tussen zitten, maar we gaan wel kijken, hoe kunnen we daar met elkaar ontwikkelingen verder helpen.'

Voorsorteren

'Wij sorteren voor, timmeren niks dicht. We gaan niet zeggen: op drie kilometer van je huis komen twee windmolens. We zeggen wel, als we met elkaar willen voldoen aan onze lokale opgave, dan hebben we bij elkaar tot vijf windturbines nodig. Of we moeten 100 hectare zonnenvelden op land doen. Maar dat wil dan de gemiddelde agrariër weer niet. Die zegt: je pakt me geen goede cultuurgrond af.'

Het is volgens Koopman lastig om iedereen bij de energietransitie te betrekken, omdat de meesten pas in actie komen wanneer maatregelen concreet worden en hen direct raken. 'Ja zeggen tegen de energietransitie is niet zo moeilijk. Zo'n 95 procent van de mensen zegt daar ja tegen. En daarvan gaat vervolgens 90 procent weer achterover leunen. Ik hoor 't wel als het zover is. Als 't dichterbij komt, heb ik er wel een mening over. Dat is heel logisch. Want dan gaat 't om de vraag waar iets moet. Als het dicht bij je leefomgeving komt, dan heb je er wel een mening over, maar vaak niet veel eerder dan op dat moment.'

Rechte rug

In dit stadium van de energietransitie is het volgens Koopman van het grootste belang dat politici en bestuurders hun rug recht houden, hun woord houden. 'We hebben iets met elkaar afgesproken. Nu gaan we die handtekeningen van jullie omzetten in actie. Als die handtekening niks waard blijkt, dan ben jij als handtekeningzetter ook niks waard. Je hebt je gecommitteerd, nu moeten we verder. Bestuurders willen graag terugkomen op afspraken. Ja, ik heb dat wel gezegd in de tijdgeest van toen, maar nu bedoel ik wat anders. Ja, m'n

Tk praat vanuit de economische, ondernemende invalshoek, de Groen Linkser vanuit de ecologische hoek. Maar we zijn het eens over het uiteindelijke doel: de CO₂-uitstoot in 2050 terugbrengen tot het niveau van 1990.'

neus! De aarde wacht daar niet op. En de klimaatverandering gaat door. En de CO₂ uitstoot wordt ook niet minder; die is al bijna terug op het niveau van voor corona. En de opwarming van de aarde aan het eind van deze eeuw, wordt geen 2 graden, maar zal oplopen tot 2,6 graden. Dus, niks doen is geen optie. En dat knal ik er bij voortdurend in. Gaan we nu stilstand organiseren of gaan we echt serieus al bestuurders en volksvertegenwoordigers de belangen van onze inwoners en volgende generaties behartigen.'

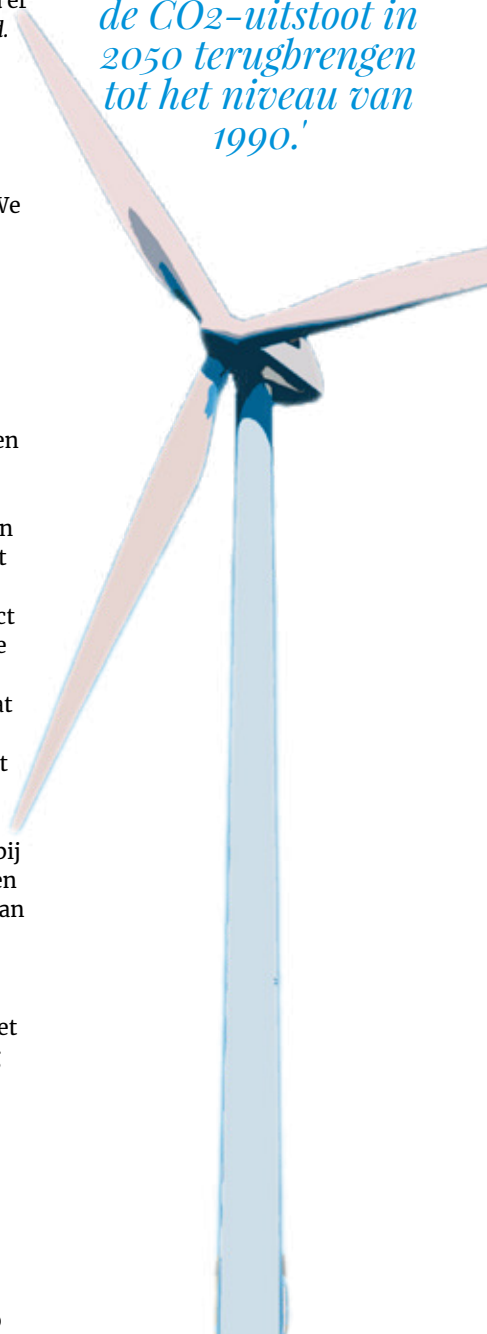
Verkiezingen

Complicerende factor in dit verband, de gemeenteraadsverkiezingen volgend jaar maart. Koopman: 'Ja, dat loopt er dwars doorheen. Je merkt dan dat politici en bestuurders de neiging hebben om even een pas op de plaats te maken. Die doen dan even geen uitspraken meer. Ik begrijp dat wel, maar het is niet verstandig. Want dan staan we even stil. Wat we in elk geval niet moeten doen, is angst organiseren onder de bevolking, want dat betekent onrust bij bestuurders. Dan gaan we met z'n allen in een lagere versnelling.'

In hoeverre het RES-traject last gaat krijgen van de gemeenteraadsverkiezingen is volgens Koopman moeilijk te zeggen. 'Het is onvoorspelbaar hoe we hier uitkomen met z'n allen. Wie heeft wel lef, wie heeft geen lef. Ik durf wel voor mijn gemeente Haaksbergen te zeggen: zonder wind redden we het niet. Waar de windmolens moeten komen weten we nog niet, maar we hebben wel afgesproken dat we het samen met onze buurgemeente Enschede gaan doen. Want Enschede zegt, als wij energie moeten gaan opwekken voor onze eigen behoefte, hebben we te weinig buitengebied. Zo hebben we een lokale, regionale en landelijke opgave. Voor die regionale opgave moeten we kijken waar we elkaar als buurgemeenten vinden.'

Samenwerken

Samenwerking is volgens Koopman te meer noodzakelijk omdat de situatie in de Twentse gemeenten heel verschillend is. 'In Noord-Oost Twente, bijvoorbeeld, zegt Oldenzaal: grootschalig opwekken kunnen we niet omdat we te weinig buitengebied hebben. Dus, help ons. Dan kan Oldenzaal weer een stap zetten in de warmtenettransitie. Zo hebben Almelo, Tubbergen en Twenterand elkaar opgezocht en gezegd: we hebben een driehoek waar we met de gemeenten aan elkaar grenzen, waar wind ook zou kunnen. Ook Haaksbergen en Enschede hebben elkaar op die manier gevonden en zo willen we dat met elkaar verder ontwikkelen. Wij zeggen: gemeenten, doe het niet alleen, doe het met je burens.

Want economie kent geen grenzen, maar energie ook niet.'

Sturing

Koopman zegt als liberaal niet voor een sturende overheid te zijn, maar vindt niettemin dat zo'n ingewikkeld proces als de energietransitie niet zonder sturing kan. 'Er zal geen landelijke sturing komen, maar wel provinciaal en regionaal. Vanuit Den Haag zijn twee dingen bij ons neergelegd: Regel 't met elkaar: 35 terawattuur groene stroom in 30 regio's, zoek zelf maar uit hoe je 't voor elkaar krijgt. En wij ondersteunen jullie met kennis, kunde en geld. Kennis en kunde zijn er voldoende, de middelen krap, tot nu toe. Dus, wij zeggen tegen Den Haag: jullie geven ons die taken, zorg dan ook voor de knaken. Er staat voor de komende jaren 6,7 miljard voor klimaatverandering in de rijksbegroting, daar wil ik wel heel graag concreet een hapje uit voor die 30 regio's.'

Invalshoeken

Als het gaat om de energietransitie, doet politieke kleur er eigenlijk niet toe, zo is de ervaring van Louis Koopman. 'Ik ben VVD'er, maar spreek ik hierover met een Groen Links-collega, zijn we het eens, al is het vanuit een andere invalshoek. Ik praat vanuit de economische, ondernemende invalshoek, de Groen Linkser vanuit de ecologische hoek. Maar we zijn het eens over het uiteindelijke doel: de CO₂-uitstoot in 2050 terugbrengen tot het niveau van 1990. De energietransitie is het middel om dat doel te bereiken. Als je dan de zaak instrumenteel gaat aanpakken, raak je elkaar soms kwijt, of je loopt in een verschillend tempo. Ik vergelijk het vaak met een etappewedstrijd. Het gaat er om dat je die met elkaar volhoudt. Af en toe moet je ook een rustdag inbouwen. Voor mij heel belangrijk, als we het evenwicht tussen ecologie en economie weten te behouden, dan gaat het lukken. Maar, slaat het door naar het een of het ander, dan hebben we een probleem. Als bijvoorbeeld het landschap dominant wordt, dan gebeurt er niks. En als de economie de overhand krijgt, dan zijn de projectontwikkelaars, de grote energiereuzen de winnaar.'

Dubbel

Over de vraag of hij tevreden is over de stand van zaken in de energietransitie in Twente op dit moment, moet Koopman even nadenken. 'Ik sta er dubbel in. Enerzijds ben ik tevreden, dat we het nu met twaalf, dertien van de veertien gemeenten eens zijn over de doelstelling. Maar vraag je, is er al wat zichtbaar, dan zeg ik: nee, dat is nog te weinig het geval. Het kan zo maar zijn, dat de ambities die we uitgesproken, pas in 2025, 2026, 2027 zichtbaar worden.'

'Als we het evenwicht tussen ecologie en economie weten te behouden, dan gaat het lukken. Maar, slaat het door naar het een of het ander, dan hebben we een probleem.'

Intussen is de opgave waar Twente voor staat gigantisch. Koopman somt – uit de losse pols – op: 600 hectare zonnenveld, 300 hectare zon op het dak, tussen de 50 en 70 windturbines met een minimale opwekking van 4 megawatt. 'Die hebben we gewoon nodig. Maar als ik 60 keer een plek benoem waar iets moet komen en mensen daarvoor probeer warm te krijgen, dan krijg ik 58 keer het deksel op de neus. En toch zal het moeten gebeuren. Linksom of rechtsom.'

Draagvlak

Om het draagvlak voor alle te nemen maatregelen zo groot mogelijk te maken heeft de RES een aantal adviesraden naast de reguliere bestuurslagen gezet, die invloed krijgen op het bestuurlijke traject. Koopman: 'Dat zijn bijvoorbeeld Landschap Overijssel, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, maar ook de grote particuliere landeigenaren, woningcorporaties, lokale energiecoöperaties en lokale energie-initiatieven. Zeg maar de maatschappelijke voorhoede van onze inwoners. Daar moet het gebeuren, daar moet het gesprek gevoerd worden. Wij moeten – als gemeenten, als RES, als Rijk – nog heel veel uitleggen. Mijn credo is: de rust bewaren, beweging er in houden. Zonder beweging gaat het niet lukken. En met beweging bedoel ik, ontwikkeling. Hoe vervelend de energiecrisis voor veel mensen ook is in de portemonnee, het helpt als je zegt: door verandering wordt het uiteindelijk beter. De vraag is, hoeveel crises heb je nog nodig? Hoeveel hete zomers en overstromingen heb je nog nodig om maatschappelijke betrokkenheid te organiseren?'

Plicht

Na zijn 'bekering' tot groen-rechts heeft Louis Koopman een sterke persoonlijke drive om een steentje bij te dragen aan de energietransitie. 'Ik kwam er achter dat je ook een plicht hebt naar je kinderen, de volgende generatie. Die moeten net zo'n goede jeugd hebben als jij hebt gehad. Je moet nadenken over hoe jouw kinderen en ook weer hun kinderen in 2050 en daarna nog een goed leven hebben. Nadenken over dat deze aarde dit niet meer aan kan.' Hij haalt Bill Gates aan, die in zijn boek zei dat de aarde 't wel redt, maar dat de mensheid het niet gaat redden. De aarde heeft al zoveel doorstaan, die overleeft de klimaatcrisis wel, maar de leefwereld van de mensen komt in gevaar. De klimaatverandering veroorzaakt zoveel sociale en economische disruptie dat het wel eens lastig kan worden voor de mens. Ik ben geen doemdenker, maar ik vind wel dat als we daar nog iets aan willen veranderen, moeten wel wat gaan doen. En wel nu! Obama zei al: We zijn de eerste generatie, die getuige is van de klimaatverandering en de laatste die er iets aan kan doen. Niets doen is geen optie.' ■

GASLOOS WONEN BETAALBAAR EN BEREIKBAAR

Je huis verduurzamen zonder zorgen!

Wij plaatsen de nieuwe warmtepomp

JE VRAAGT JE AF WAT VOOR JOU DE BESTE OPLOSSING IS EN JE HEBT BEHOEFTE AAN EEN ENERGIE-ADVIES?

De Energy Guards, Installatiebedrijf Vehof en TEC helpen je graag verder met het verduurzamen van je woning.

Een lucht/water warmtepomp QAW07
(incl. installatie*)

€ 7.900 incl. BTW

(subsidie € 1.800 reeds verrekend)

combinatiekorting met zonnepanelen
€ 250,-

* op basis van een standaard installatie.
Lees hier meer over op de actie-website

DE VOORDELEN VAN EEN (TEC) WARMTEPOMP

- Volledig van het gas af met een all electric oplossing. Uw woning wordt constant verwarmd en door de geïntegreerde RVS 200 liter buffertank heeft u voldoende warm water om comfortabel te kunnen douchen.
- Zeer stille werking: ≤ 35dB
- Buiten-unit uitgevoerd in onopvallend donkergrijs
- Uitgebreide fabrieksgarantie en installatiegarantie

WILT U ZONDER ZORGEN UW HUIS VERDUURZAMEN?

Vraag een gratis adviesgesprek aan op www.tkk.nl/warmtepomp

VAN HET GAS AF

Of we van het gas af moeten, is inmiddels allang geen vraag meer. Het moet! De vraag, waar veel mensen nu mee worstelen, is: maar hoe dan? En de vervolgvraag: Wat kost het en wat levert het op? Maar ook, is mijn huis er geschikt voor en — zo niet — wat moet er gebeuren om het geschikt te maken. Een aantal van deze vragen legden we voor aan Wilfred Wolf, duurzaamheidsexpert, gespecialiseerd in warmtepompsystemen. Hij bepleit een integraal duurzaamheidsadvies, in nauwe samenspraak met de klant. 'Want elke situatie is anders en vraagt om een specifieke oplossing.'

Het begint volgens Wolf allemaal met de 'schil' van een woning; is een huis voldoende geïsoleerd. Is dat niet het geval, dan moeten eerst spouwmuren, vloer en dak goed worden geïsoleerd. Dan kun je gaan kijken naar wat een klant wil, wat er kan en natuurlijk wat het budget is.'

Maar

Als het gaat om warmtepompen, zijn er volgens Wolf twee opties: direct helemaal van het gas af met een volledig elektrische warmtepomp, of in stapjes met een hybride pomp, naast de cv-ketel. 'Daar hangt natuurlijk een heel verschillend prijskaartje aan, maar er moet ook goed gekeken worden naar wat voor een klant op dat moment het beste is. Het belangrijkste is, dat een klant in dat hele proces wordt meegenomen.'

Wat het kost om een woning van het gas te halen, hangt dus sterk af van het soort warmtepomp waarvoor gekozen wordt, maar ook wat er verder nodig is om een woning duurzaam te maken en het rendement zo hoog mogelijk maakt en de energiekosten juist zo laag mogelijk. Wolf: 'Kies je voor een warmtepomp in combinatie met zonnepanelen, dan bespaar je direct op gaskosten. Zeker nu de gasprijzen zo hoog zijn. Bovendien springt de overheid bij met subsidies.'

hoe

Op dit moment krijg je 1800 tot 2000 euro subsidie bij aanschaf van een warmtepomp. En bij zonnepanelen krijg je de BTW terug. Maar uiteindelijk gaat het natuurlijk om de maandlasten en die blijven in het slechtste geval gelijk, of gaan omlaag.'

Veel mensen vragen zich af of het wel lonend is hun woning te verduurzamen met zonnepanelen en een warmtepomp. Anders gezegd, wanneer heb ik mijn investering terugverdiend?

'Die terugverdientijd vind ik discutabel. Bij een cv-ketel heeft zich toch ook nooit iemand afgevraagd wanneer je die hebt terugverdiend. Het gaat er om wat je maandelijks kwijt bent aan energiekosten, als je van het gas af gaat, zonder dat je inlevert op het comfort dat je gewend bent in je woning. Overigens lonen de investeringen op den duur altijd omdat je een hoger energielabel krijgt en je

woning meer waard wordt. En je kunt besparen op de investeringen door het hele proces van verduurzaming in één hand te houden. Dat is efficiënter, dus goedkoper.'

Kan iedereen het zich permitteren om van het gas af te gaan?

'Het mooiste is natuurlijk als je het geld hebt om de benodigde investeringen te doen. Maar ook als je dat niet hebt, is er veel mogelijk. Zo zijn er duurzaamheidsleningen, maar ook de hypotheek kan mogelijkheden bieden om duurzaamheidsinvesteringen te doen. Verder kun je een warmtepompsysteem huren voor een vast bedrag per maand. Eigenlijk is er dus geen excuus om het niet te doen!'

dan?!

Er doen veel verhalen de ronde over de negatieve kanten van de aanschaf van een warmtepomp, al dan niet in combinatie met zonnepanelen. Bijvoorbeeld dat je vloerverwarming moet hebben en dat ze veel lawaai maken.

'Ik zou het misverstanden willen noemen. Wat het lawaai betreft, de huidige generatie warmtepompen produceert niet meer dan 35 decibel aan geluid. Dat is minder dan omgevingsgeluid. En vloerverwarming helpt wel als je je woning met een warmtepomp wilt verwarmen, maar het is niet per se nodig. Er is ook veel mogelijk met bijvoorbeeld efficiënter gebruik van radiatoren.' ■

JONGEN VAN KOTTE

Jongen van Kotte is een spraakmakende uitgave die het verhaal vertelt van de ontwikkeling van *De Twentsche Courant*, de regionale omroep in Overijssel RTV Oost en in het bijzonder het levensverhaal van Tukker Henny Everts. Deze Twentse zoektocht vindt haar oorsprong in de Stork arbeiders- en beambtenbuurt Tuindorp 't Lansink in het Overijsselse Hengelo. In een huurhuisje, alsmede in en rond de naastgelegen uit oorlogspuin bestaande lagere Kotte school, de *oale groond* van Henny Everts (1947) schuilt geen voedingsbodem voor in een later stadium opwellende journalistieke aspiraties en pionierswerk van de eerste regionale televisie in Nederland in 1992.

Vader Everts is een noeste metaalbewerker in de florierende machinefabriek Stork, moeder een lieve huisvrouw. Een arbeidersgezin zonder manifeste ambities. Gesprekken zijn in dialect, kort van stof. Geluk en ongeluk zijn thuis heel gewoon. Henny vermaakt zich buiten, is speels, in de greep van voetballen op het Kotte schoolplein en op straat, adoreert Abe Lenstra, is pupil tussen de in een kluitje dartelende jonge leu van zijn club HVV Hengelo: 'Lopend naar de nabijgelegen lagere Kotte-school trap ik stenen, blikjes en doosjes van de stoep de straat op. De school dwarrelt voorbij. Voetbal is mijn manier om de vrijheid te zoeken. Op straat ben ik stervoetballer Abe Lenstra.'

Linkse rakker

Zijn interesse voor maatschappelijk relevante vraagstukken ontbreekt vooralsnog. Naarmate de tijd vordert ontluikt in zijn eerste administratieve baan bij de VARA in het verre Hilversum de onverklaarbare sluimerende drang het als journalist op te nemen voor de

achterstelde gewone man. Wellicht onbewust mede ingegeven door het sobere bestaan van zijn ouders en het gezin. Niets leek dat dit journalistieke streven zou slagen met alleen een moeizaam verkregen Ulo en typediploma op zak. Tot zijn verrassing stelt de Katholieke *Twentsche Courant/Overijssels Dagblad* linkse rakker Henny Everts, zonder enige roomse affiniteit, aan als leerling sportjournalist.

'Boerenomroep'

Niet veel later zou hij spraakmakende stukken schrijven over de opkomst en teloorgang van de Twentse textiel- en metaalnijverheid. Dit is de start naar een bewogen volwassen leven, dat na een reeks ingrijpende zakelijke en privé mee- en tegenvallers eindigt als directeur-hoofdredacteur van de publieke omroep in Overijssel, RTV Oost. Mede onder aanvoering van Everts groeit de voorheen *folkloristische boerenomroep* uit tot een volwaardige regionale omroep; *boerenomroep nieuwe stijl* hanteert hij later als geuzenaam. Nieuws uit de eigen regio heeft de hoogste prioriteit en het journalistieke product staat voorop, is zijn credo. Op vrijdag 2 oktober 1992 staat Henny Everts – *Tubantia* noemt hem in 1999 'vader regionale tv' – aan de wieg van de eerste

regionale televisie-uitzending in Nederland en is hij in oktober 2005 samen met Herman Finkers en Johan Nijenhuis bedenker van de regionale soap *Van Jonge Leu en Oale Groond*, die landelijk de trend zet. Finkers zegt in het boek *Jongen van Kotte*: 'Ik wilde met *Van Jonge Leu en Oale Groond* ons onderscheiden met wat er in de Randstad wordt gedaan.'

Keerzijdes

Uit het boek blijkt dat Everts op vele momenten in zijn omroepcarrière de gunfactor kreeg vanuit de landelijke- en regionale politiek, kranten- en omroepwereld, maar dit succes kent keerzijdes. *Jongen van Kotte* gaat ook over Hengelose jeugdontboezemingen, linkse vorming, over persoonlijke mislukkingen en scheidingen. Voor het eerst schrijft Henny Everts openhartig over de grootse zorg, destijds, voor

hem en zijn toenmalige vrouw over de overlevingskans van zijn dochtertje met een kwaadaardige hersentumor. Ze heeft het gelukkig overleefd.

Schoolvoorbeeld

Tot de vele geïnterviewden behoren landelijke- en RTV Oost mediacoryfeeën, maar ook oud-bestuurders uit de landelijke- en regionale politiek. Aan het woord komen onder andere: oud gedeputeerde Dick Buursink, voormalig PvdA-Tweede Kamerlid Bert Middel ('De arrogante houding van Hilversum was voor mij juist een reden om het idee van Henny Everts voor regionale tv te honoreren'), voormalig mediaminister Hedy

Veelzijdig mediajournalist Peter Schavemaker uit Nijverdal, auteur van onder meer 100 jaar Hilversum Mediastad (verschenen in 2018), is als samensteller, compagnon en vriend verantwoordelijk voor de talrijke interviews.

Boek over regionale omroeppionier Henny Everts

d'Ancona, oud *Twentsche Courant* collega's Jan de Jong, Jacques Ros en Ben Siemerink, Marinus Potman, Marga Bult, Jan Riesewijk, Carrie ten Napel, Johan Nijenhuis, Laurens ten Den, Bert Eeftink, Ilse Warringa, Bert van Losser, Dorothy Oosting, Monique Sleiderink, Willie Oosterhuis, Maggie Dobson, Danny de Vries en Jan Medendorp. Oud Commissaris der Koningin Jan Hendriks zegt in het boek 'RTV Oost heeft de belofte op televisie waargemaakt' en oud gedeputeerde Jan Kristen: 'De eerste serie van *Van Jonge Leu en Oale Groond* was echt een schoolvoorbeeld hoe de regionale omroep zich moet laten zien.' ■

Henny Everts (rechts) en Peter Schavemaker, interviewer en samensteller van het boek.

Jongen van Kotte
ISBN 9789464028393
500 pagina's
rijk geïllustreerd
€ 24,95

Meer informatie of een voorbestelling:
jongenvankotte@gmail.com

WAS EEN DACHAU NIET SCHEDE

HIJ DIE VANDAAG
VERLIEST
HIJ IS VERLOREN

HEBBEN ZE IN TUBBERGEE
VELE EENS SEDACHT
AANEEN RAMP:
DE HEMMER KANER ALDES
OVER VERTELLEN UIT HET
KAMP.

WERKEN IN WEER EN WIND MAAKT BOEREN KOPPIG EN VASTHOUDEND. DE OOGST MOET VOOR DE BUI BINNEN. VERMOEIDHEID TELT NIET. DOORZETTEN. STRAKS WACHT EEN STEVIGE BAK KOFFIE IN DE BOERDERIJ DIE AL GENERATIES HET TEMPO VAN DE FAMILIE AANGEEFT. DE HOEVE IS EEN VEILIG FORT TEGEN HET ONBEGRIJ VAN STADSE BURGERIJ.

Onbegrip ontploft in veldslag Tubbergen

DOOR THEO LEONÉ - FOTOGRAFIE ROB MIEREMET ANEFO

Op 21 december 1971 schiet het voorheen zo rustige Tubbergen vreselijk uit zijn slof. Op het netvlies van de ouderen ligt de oorlog, een kwart eeuw herinnering. Voor op de tong bevinden zich scheldwoorden als farizeeër, NSB'er en landverrader. Goed of kwaad, zij tegen wij. De jongeren spiegelen zich liever aan de rellen in Amsterdam en opwindende muziek. Dragen opzichtig lange haren en wantrouwen ieder gezag. Stop toch die wrede bommenoorlog in Vietnam.

OP ALLE VOORPAGINA'S 'Veldslag in Tubbergen', opent anderdaags de Volkskrant. Dat het Nederlandse drugsbeleid in de knel zit en de ontduiking van het minimumloon lelijk toeneemt, worden door de krant van minder belang geacht. Op de voorpagina van de grote landelijke krant De Tijd wint Tubbergen met gemak van de onverwachte dood van de populaire schrijver Godfried Bomans en het aantreden van de

later zo omstrede Kurt Waldheim als secretaris-generaal van de Verenigde Naties. Zestien jaar eerder, in 1955, had het gemeentebestuur van het dorp dat in een slagveld zou veranderen zelf de aanvraag gedaan voor de ingrijpende ruilverkaveling. Het plan behelst de aanleg van 310 kilometer nieuwe wegen, het graven van 280 kilometer kavelsloten en het ruimen van 118 kilometer lastige houtwal. De uitvoering zou achttien jaar in beslag gaan nemen. Kosten? Een bedrag van 41 miljoen gulden. De rijksoverheid zegt toe 70 procent van de miljoenen voor haar rekening te nemen.

POPULAIRE KAVELRUIL

Ten tijde van de aanvraag verkeert het land in de ban van de wederopbouw. Nederland moet herrijzen. Wie weg wil krijgt geld mee om te emigreren. Voor de achterblijvers verrijzen in hoog tempo nieuwe woningen. Ook de landbouw wil een graantje meepikken. Luidkeels dringt de sector via haar standsorganisaties

aan op de ontginning van de woeste gronden, inpoldering van het IJsselmeer en ruilverkaveling van het versnipperde boerenland. Wanklanken vallen nauwelijks te horen. Wie het geluk heeft in een ruilverkaveling te vallen, kan rekenen op een grotere huiskavel en minder gesleep van het ene naar het andere perceel. Nederland herrijst.

HOOIVORKEN

Hoe anders dan in 1955 is de stemming op de dramatische 21 december 1971. Gewapend met hooivorken lopen boeren demonstranten naar het terrein van de Landbouwschool. In de tent aan de Prins Bernhardstraat kan gestemd worden over de ruilverkaveling. Om oproerkraaiers te weren zijn versperringen van prikkeldraad aangebracht. Gepantserde wagens rijden door de dorpsstraten. Spreekkoren zwellen aan. 'Auschwitz, Auschwitz!' Risicovolle toegangswegen naar de plek waar de stemming zal plaatsvinden, zijn gebarricadeerd met hijskranen, draglines en zware

41
miljoen
gulden
zou de
ingreep
gaan
kosten

wagens. De Sterke Hand rekent buiten de waard. De meerderheid van Tubbergen is fel tegen het ruilverkavelingsplan. Via de open veldzijde rukken de boeren op met gierwagens. Traangas wordt ingezet, de lange latten gebruikt. Angst en woede mengen zich.

SCHEEF STEMRECHT

In de lange aanloop naar de stemming is in Tubbergen een grimmige sfeer ontstaan. Stemrecht geldt voor 3300 grondeigenaren. Van de groep hebben 2000 belang bij de ruilverkaveling. Onder hen eigenaren van recreatiehuisjes en mensen bang voor een kaalslag in de natuur. Werd in 1955 nog gesproken over nuttige ontginning van woeste gronden, in natuurjaar 1971 klinkt de roep om bescherming van zeldzaam groen en dierenleven. Tot hun ontzetting zijn de 1300 boeren getalsmatig in de minderheid. En dat

terwijl de beroepsgroep ruim meer dan de helft van de grond bewerkt.

Woest zijn de boeren. Voelen zich niet gehoord, laat staan serieus genomen. De achterhaalde wettelijke regel dat thuisblijvers geacht worden voor te stemmen, brengt het bloed van de tegenstanders aan de kook. De eerste stemming op 29 juni 1971 in hotel Kemperink loopt uit op een fiasco. Gedeputeerde Schoemaker wordt bedreigd en moet zich uit de voeten maken. Waarom zijn van de ruim tweehonderd bij de gemeente ingediende schriftelijke bezwaren slechts veertien ontvankelijk verklaard? Joelend komt een einde aan de eerste poging om de ruilverkaveling af te stemmen.

Voor de tweede poging tot stemming, 21 december 1971, worden drastische veiligheidsmaatregelen genomen. De rijkspolitie is in het dorp present met 159 agenten en zeventig reservisten. Mocht

Standorganisatie ABTB in spagaat

De Aartsdiocesane Boeren- en Tuindersbond zat met de ruilverkaveling in Tubbergen lelijk in de maag. Het hoofdbestuur vond dat de bezwaren het beste naar voren konden worden gebracht op de vergaderingen van de landbouworganisaties en politieke partijen. De landelijke top van de ABTB vreesde vooral dat het rijk zijn bijdrage zou intrekken. De kring Overijssel toonde meer begrip voor de protesterende boeren. De kosten voor niet agrarische doeleinden – lees natuur – zouden de pan uit rijzen. De afdeling Tubbergen van de ABTB voelde zich door zijn hoofdbestuur in de steek gelaten. Hoe had het hoofdbestuur het in zijn hoofd kunnen halen om de ABTB-school in Tubbergen beschikbaar te stellen voor de stemming? Uit protest weigerde de kring Tubbergen een afgesproken contributieverhoging door te voeren.

Optater voor messentrekker

Niemand van de relschoppers zal zijn straf ontlopen. Dat bezweert in het heetst van de strijd hoofdofficier van justitie De Walle. Kan Tubbergen een klopjacht naar de daders tegemoet zien? Als de rust is weergekeerd, wil justitie het vuurtje niet opnieuw aanwakkeren. Alle zaken worden geseponneerd. Ook van de wildebras die met een mes agent Gert-Jan Klugt in de rug stak. Drie jaar na de rellen houdt de politie in Rijssen een routinecontrole. Stopteken, de automobilist stapt uit. Vier ogen kijken elkaar aan. Herkenning. De automobilist ontvangt een optater in zijn gezicht. Verbouwereerd stapt hij weer in zijn wagen en rijdt vol gas weg. Tijdens het incident valt geen woord. Wel een rake klap voor de messentrekker.

De rellen in Tubbergen veroorzaken een twintigtal gewonden.

die inzet niet genoeg zijn dan houden politiekorpsen in de omgeving nog vijftig politiemannen achter de hand.

BRANDBOMMEN

Burgemeester Lodewijk Schepers waarschuwt voor ernstige ongeregelheden maar wordt door de Provincie voor het blok gezet. De

stemming moet en zal doorgang vinden. Veiligheidshalve brengt de burgervader zijn vrouw Elisabeth – een Oldenzaalse – en drie kleine kinderen onder in Weerselo. Meer dan terecht, zo zal blijken. Ruiten sneuvelen en brandbommen zoeken hun prooi. De 21ste staat het huis van de burgemeester in brand. De rellen in Tubbergen veroorzaken een twintigtal

gewonden. Materiële schade: een slordige 140.000 euro. Burgemeester Schepers krijgt wekenlang politiebescherming en neemt uiteindelijk de wijk naar het zuiden van Limburg. Hij sterft op oudejaarsdag 1976, geknakt door de oproer in Tubbergen. In de zwaar belegerde tent worden op 21 december slechts 27 stemmen

Mislukt driemanschap

In het Provinciehuis in Zwolle valt op 3 december 1971 de beslissing om tijdens de dag van de beladen stemming in Tubbergen het gezag in de handen te leggen van een driemanschap. De districtscommandant zal waken over de veiligheid van de manschappen, het Openbaar Ministerie legt strafbare feiten vast en de burgemeester maakt zich sterk voor de openbare orde. Wie de kapitein op het schip is? Niemand. Niet eerder is het model van het driemanschap beproefd. Op het na de rellen opgestelde foutenrelaas komt de stempel geheim.

Veerkrachtig ondernemend

De boerenbedrijven in het Tubbergen van 1971 zijn veerkrachtig en vol dynamiek. Van de bedrijfshoofden die vijftig jaar of ouder zijn, telt 60 procent een opvolger. Landelijk heeft slechts 37 procent die luxe. De bedrijven in Tubbergen hebben gemiddeld 9,2 hectare grond in gebruik. Twee op de drie bedrijven specialiseert zich in melkvee. De rest houdt kippen of varkens. Wat op de akkers staat? Granen natuurlijk. Twente is nog het land van de eeuwigdurende rogge plus een beetje haver en gerst. Amper vijf jaar na de rellen zijn de graanvelden in Tubbergen vrijwel alle vervangen door snijmais. Het gemiddeld aantal koeien bij de melkveehouders stijgt in dat handvol jaren van 17 naar 25. Groeien, veranderen of verdwijnen is het motto. De huidige koeienboeren in Tubbergen melken dagelijks gemiddeld 105 dieren.

uitgebracht. De twaalf tegenstemmers verdwijnen in het niet tegenover de 2923 wegblijvers. Ruilverkaveling aangenomen!

MEER INSpraak

Anders dan de letter van de wet, is de ruilverkaveling nooit volgens de officieel in 1971 goedgekeurde plannen uitgevoerd. Gedeputeerde Staten verklaren de stemming ongeldig. Een opiniepeiling in 1973 geeft aan dat van de 1403 ondervraagden 736 stemgerechtigden tegen zijn en 487 voor. Een rapport in 1978 over de landbouw in Tubbergen maakt geleidelijk de weg vrij voor meer

inspraak voor de boeren. Uitmondend in plannen voor vrijwillige kavelruil op kleine schaal. Vijftig jaar naar dato trekt de veldslag van 1971 in Tubbergen nog steeds scheidslijnen, al zijn de scherpe kanten verdwenen. Wie stond aan de goede, wie aan de andere kant? Een halve eeuw na de rellen voelt de boerenstand zich opnieuw belaagd. Bij de bak koffie thuis valt zelden nog het woord ruilverkaveling. Vandaag richt de ergernis zich op stadse politici die de bruuweg de veestapel willen halveren, dreigen vergunningen in te pikken en met droge ogen oproepen tot onteigening van andermans have en goed. ■

*Halve eeuw na
opstand voelen
boeren zich
opnieuw belaagd.*

De stemming over de ruilverkaveling bracht 50 jaar geleden een woedende massa op de been in Tubbergen. Goeddeels achter de dranghekken, maar relschoppers lieten zich daardoor niet afschrikken.

Roman **Kavelkind**: Maria als spreekbuis van boze boeren

Op de plek – het oude gemeentehuis in Tubbergen – waar 50 jaar geleden alle ruiten sneuvelen tijdens de ruilverkavelingsrellen vond onlangs de officiële presentatie plaats van de roman *Kavelkind* van Marie-José ten Cate. De schrijfster overhandigde in het tegenwoordige restaurant/zalencentrum 't Oale Roadhoes het eerste exemplaar aan Ben Boerrigter, die destijds als jongeman angstige momenten beleefde op deze plek. Omdat zijn vader als gemeenteraadslid en voorman van de tegenstanders van de ruilverkaveling een prominente rol speelde in de Boerenopstand, maakte ook zoon Ben de gebeurtenissen rond de stemming over de ruilverkaveling op 21 december 1971 van dichtbij mee.

In haar roman laat Marie-José ten Cate (Weerselo, 1953) op de avond van de lichtprocessie in het dorpscafé van Geesbergen een Mariabeeld tot leven komen. Boeren zien er een ondersteuning in van hun protesten tegen de ruilverkaveling en annexeren haar als spreekbuis. De pastoor droomt over een bloeiend bedevaartsoord en bouwt een kapel voor haar. Maria neemt de macht over in het dorp, niet in het minst in het hoofd van de tienjarige Meike Haverkamp. Het wordt allemaal in gang gezet door een geheime afspraak, die voor drie aanwezigen ingrijpende gevolgen heeft.

Levend Mariabeeld

Het vertrekpunt voor de roman *Kavelkind* van Marie-José ten Cate is een ingrijpende gebeurtenis in haar jeugd. 'Op negenjarige leeftijd tijdens een Mariaviëring in mijn geboortedorp figureer ik als Mariabeeld. Ik sta zo stil dat de dorpsgenoten niet merken dat er een levend kind staat. *Kavelkind* is gebaseerd op deze ervaring alsmede op een ander grote gebeurtenis uit mijn jeugd: de Boerenopstand van Tubbergen.'

Marie-José ten Cate is geboren in Weerselo, maar woont in Groningen, waar ze jarenlang actief is geweest als zelfstandig organisatieadviseur en interimmanager. *Kavelkind* is

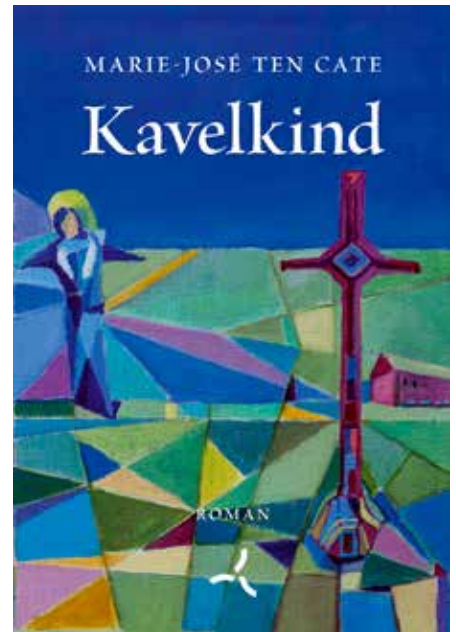

Marie-José ten Cate leest voor uit de roman *Kavelkind* tijdens de presentatie in het Oale Roadhoes in Tubbergen.

haar debuutroman. Ze begon er mee tijdens haar opleiding aan de Schrijversvakschool in Groningen, die ze in 2018 afrondde. ■

Kavelkind, Marie-José ten Cate, 336 pag., uitgeverij De Welle, ISBN 9789083183428. Prijs € 24,95.

Het boek is verkrijgbaar bij de vestigingen van boekhandel Broekhuis, maar kan ook worden besteld bij de online boekenshop van BoekenGilde www.boekengilde.nl/boekenshop/kavelkind/

'Neeeee!'

'Waar zit die klootzak?' Een paar boeren lopen de zaal in. 'Waar zit-ie, de dief van onze grond?' Mijn hoofd veert omhoog. Ik zie dat zuster Ludovica een paar stappen naar voren doet. 'Geen een zal van z'n grond worden verjaagd, ook al kost mie dat de kop,' roept Lucie's vader. 'Wij hebben de wet aan onze kant,' klinkt het van achteren. 'Aan die wet veeg ik 't gat af,' schreeuwt hij. 'Ruilverkaveling nee!' schreeuwen de boeren voor in de zaal. 'Ruilverkaveling ja,' schreeuwen ze achterin. 'Nu is het mooi geweest!' Zuster Ludovica klimt het toneel op en wappert met haar handen richting deur. 'Iedereen wordt verzocht de zaal te verlaten. Nu!' Haar stem gaat verloren in een luid gebrul. Beneden mij klinkt het gestommel en gehijg van mensen die aan elkaar trekken en duwen. Iemand slaakt een kreet. Ik sla mijn hand voor mijn mond. 'Doe die verdomde spot uit!' zuster Ludovica zwaait met haar armen. Ik heb zuster Ludovica nog nooit horen vloeken. Nog voor de zuster is uitgesproken, komt er vanuit het duister een vrouw op mij afgestormd. In een woeste beweging werpt zij zich op het toneel, kiepert een aantal vazen om en beukt tegen het altaar. Ik strek mijn armen voor me uit. De troon waarop ik sta wiebelt gevaarlijk. Een hand klemt om mijn enkel. 'Neeeee!' gil ik.

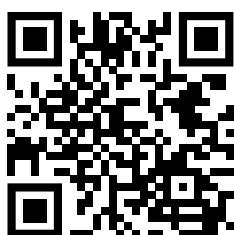
(fragment uit *Kavelkind*)

Theater | Educatie | Communityprojecten

GELIJKSPEL

De video met Stef Bos bekijken?
Scan de QR-code →

Doe mee,
praat erover,
maak het verschil.

www.gelijkspel.nu

ALS DARIUS DHLOMO IN NOVEMBER 1958 VANUIT ZUID-AFRIKA IN ALMELO ARRIVEERT OM VOOR HERACLES TE GAAN VOETBALLEN, WACHT HEM EEN ENORME CULTUURSHOCK. IN MEERDERE OPZICHTEN. EEN VAN DE WITTE MANNEN UIT DE ALMELOSE DELEGATIE, DIE HEM VERWELKOMT OP HET CENTRAAL STATION IN AMSTERDAM, BIEDT DARIUS AAN DIENS KOFFER TE DRAGEN ALS HIJ DAAR UIT DE TREIN STAPT. ONDENKBAAR IN ZIJN LAND, WAAR WIT EN ZWART STRIKT GESCEIDEN ZIJN! HET DUURT DAN OOK EVEN TOTDAT DARIUS ER AAN GEWEND IS DOOR ZIJN PLOEGGENOTEN VAN HERACLES ALS GELIJKWAARDIGE TE WORDEN BEHANDELD. VOOR ZIJN DEBUUT TEGEN RIGTERSBLEEK MOET JOOP SCHUMAN HEM UIT HET BALLENHOK HALEN, WAAR HIJ ZICH IN Z'N EENTJE AAN HET OMKLEDEN IS...

Zwarte Tukker postuum uit de schaduw van Zwarte Meteoor

**Darius
Dhlomo,
'man of
many
talents'**

Pas nadat Nelson Mandela is vrijgelaten en algehele amnestie is verleend aan alle tegenstanders van het Apartheids-regime, is voor Darius na 34 jaren de weg vrij om terug te keren naar Zuid-Afrika.

Als Darius Dhlomo in 1992 voor het eerst terugkeert naar Zuid-Afrika, ontmoet hij ook Nelson Mandela, met wie hij in zijn jonge jaren nog wel heeft gebokst. Foto: Johan Ghijsels

Het is Sinterklaas-tijd als Darius Dhlomo in Almelo arriveert. Het raakt hem – komend uit een racistisch land – geconfronteerd te worden met een witte mythische kindervriend (die het goede en goedgeefsheid vertegenwoordigt), met een zwarte knecht (die ongehoorzame kinderen bang maakt en straft). Het zal een aantal jaren duren voordat Darius de rollen omdraait. In 1965, als hij in de nadagen van zijn sportcarrière als student aan de Sociale Academie aan het werk gaat als jeugdleider bij clubhuis 't Kreejennus in Hengelo, maakt hij z'n opwachting als 'Zwarte Klaas'. Hij zal dit ludieke protest met een serieuze ondertoon tegen de 'verborgen racistische boodschap' van Sinterklaas en Zwarte Piet in later jaren nog een paar keer herhalen. Waarmee hij ook de landelijke televisie haalt. In een interview in de krant in 1990 legt hij nog eens uit wat het traditionele Sinterklaas-verhaal met kinderen doet. 'Zwarte Piet moet tegen het kind zeggen: Jij bent stout geweest, jij krijgt met de roe. Vervolgens komt dan de blanke Sinterklaas, die zegt: Je hebt je straf gehad, nu krijg je cadeaus. Dat kind denkt dan: Iedereen die zwart is, ie straft mij, is agressief. Het kind legt een relatie tussen huidskleur en agressief gedrag.'

IN DE SCHADUW

Was Darius Dhlomo in Zuid-Afrika al 'a man of many talents', dat blijft hij ook in Nederland. Hij is niet alleen voetballer, maar daarnaast ook een meer dan verdienstelijk bokser én jazz- en blueszanger. Als voetballer bij Heracles blijft Darius altijd in de schaduw van Steve – De Zwarte Meteor – Mokone, z'n landgenoot op wiens voorspraak hij naar Almelo kwam. Dat heeft alles te maken met het boek waarmee Tom

Al in 1965 (!) neemt Darius Dhlomo op ludieke wijze een voorschot op de Zwarte Pieten-discussie door in Hengelo zijn opwachting te maken als 'Zwarte Klaas'.

Egbers van Mokone, die maar heel kort schitterde aan de Bornsestraat, een mythische figuur maakte. In de film 'De Zwarte Meteor' is er voor Darius niet meer dan een bijrol weggelegd als de oudere Steve Mokone, die als arts carrière heeft gemaakt in Amerika.

ABE LENSTRA

Waar Mokone al na een seizoen vertrok naar Amerika, bleef Dhlomo in Nederland. Als voetballer kwam hij uit voor Vitesse, DHC Delft, HVV Tubantia en Enschedese Boys. Bij die laatste club speelde hij met de legendarische Abe Lenstra, met wie hij het goed kon vinden en die hem als rechtgeaarde Fries ook leerde schaatsen. Na zijn loopbaan als voetballer vestigt Darius zich in Enschede, waar hij werkzaam is in het sociaal-cultureel werk, maar ook politiek actief is als gemeenteraadslid.

NELSON MANDELA

Omdat Darius zich al die jaren in Nederland als lid van het ANC actief blijft inzetten voor afschaffing van de Apartheid, staat hij op de zwarte lijst en kan dus niet terug naar zijn vaderland. Overigens staat daarnaast ook het simpele feit dat hij met een witte Nederlandse vrouw is getrouwd terugkeer naar Zuid-Afrika in de weg. Pas nadat Nelson Mandela is vrijgelaten en algehele amnestie is verleend aan alle tegenstanders van het Apartheidsregime, is voor Darius na 34 jaren de weg vrij om terug te keren naar Zuid-Afrika. Het wordt in 1992 een emotioneel weerzien met zijn land, met zijn familie, zijn geboortegrond en sportvrienden uit zijn jeugd. Hij ontmoet Nelson Mandela, met wie hij in z'n jonge jaren nog wel eens heeft gebokst.

Vooraf hoopte hij misschien wel definitief terug te keren naar zijn vaderland om een steentje bij te dragen aan de wederopbouw na de afschaffing van de Apartheid. Maar ter plekke moet hij tot zijn verdriet vaststellen dat alles is veranderd tijdens zijn langjarige afwezigheid. Het land, de mensen en – misschien nog wel belangrijker – hijzelf. Hij is teveel ver-Nederlandst, sterker nog, ver-Twentst. Als mensen hem vragen wat hij eigenlijk is, zegt hij altijd: Tukker. Een zwarte Tukker. Steevast gevolgd door zijn karakteristieke bulderende lach. Darius Dhlomo blijft dus in Enschede. De laatste jaren van zijn leven brengt hij door in verpleeghuis Bruggerbosch, waar door dementie de herinneringen aan zijn kleurrijke en veelbewogen leven langzaam vervagen. Op zaterdag 13 juni 2015 overlijdt Darius Themba Mfana Dhlomo op 83-jarige leeftijd. ■

Theaterspektakel DHLOMO onderdeel community-project

Het kleurrijke en veelbewogen levensverhaal van Darius Dhlomo vormt de leidraad voor een groots opgezet muziektheaterspektakel, dat in juni volgend jaar 15 keer zal worden opgevoerd in Erve Asito, het stadion van Heracles Almelo. Het muziektheaterspektakel is, met onder meer een documentaire en een educatie- en dialoogprogramma, onderdeel van een veelomvattend community-project onder de noemer 'GelijkSpel'. Het ambitieuze project is een initiatief van Jan Marten de Jong John Meuleman, Han Morskiet en Niels Neeskens, die in 2017 betrokken waren bij het succesvolle muziektheaterspektakel 'Het verzet kraakt' in Almelo.

Niemand minder dan Stef Bos is aangetrokken voor de muziek in de voorstelling. De regie is in handen van een duo: Jörgen Tjon a Fong (o.a. De Gouden Koets van Urban Myth en directeur De Kleine Komedie) en Ko van den Bosch (o.a. Noord Nederlands Toneel en regisseur van De Wilde Deerne). De productie van het totale project is ondergebracht bij Boudewijn Koops en Ilona Kevelham van De Stadsproductie Zwolle.

De nieuwe cultuurstichting GelijkSpel wil zich duurzaam – middels kunst- en cultuurprojecten – inzetten voor een Nederland waar iedereen mee mag doen en zichtbaar zichzelf mag zijn. Naast het muziektheaterspektakel zijn er voorstellingen voor de basisscholen, een educatie- en dialoogprogramma en worden er diverse cultuurprojecten ontwikkeld met inwoners, partners en de vele talenten die Oost-Nederland rijk is. In het kader van het community-project GelijkSpel komt er ook nog een heruitgave van de in 2010 verschenen biografie over Darius Dhlomo en maakt de uit Ootmarsum afkomstige filmmaker Dennis Alink een (tv)-documentaire. Hoofdsponsor van het project is de ADg Dienstengroep (moederbedrijf van onder meer Asito en Timing).

www.gelijkspel.nu

GELIJKSEL

ohmarketingreclame

Volgen

116 berichten 223 volgers 37 volgend

OH Marketing & Reclame

Marketingbureau

Het leukste marketingbureau uit Twente. Samen creëren we jouw succes!

www.oh-marketing.nl

Gevolgd door TwentseZakenVrouwen, Willem-Alexander, MichelleObama + nog wat anderen

SOCIAL MEDIA

SEO/SEA

E-MAIL
MARKETING

HUISSTIJL/LOGO

DRUKWERK

GRAFISCHE
VORMGEVING

WEBSITES

BERICHTEN

VIDEO'S

GETAGD

Drentse deerne in Twente

De meest gestelde vraag die ik kreeg toen ik in Twente kwam wonen was: Hoe bevalt het hier in Twente? Kun je ons wel verstaan? Ik denk dat mensen niet wisten dat ik niet heel veel anders ben opgegroeid dan wanneer ik in Twente was geboren. Mijn roots liggen in Emmen, Drenthe. In de stad, maar voor de rest zijn er veel overeenkomsten. Een vergelijkbaar gebied, traditie en taal. Mijn ouders hebben de keus gemaakt om Nederlands tegen ons te praten thuis, waardoor ik geen accent heb. Althans, volgens echte Tukkers. Achter Deventer denken ze daar weer anders over.

Wat er wel echt anders uit ziet, hier in Twente, is het landschap. Het is prachtig. En het ene huis is nog mooier dan het andere. De tuinen zijn allemaal stuk voor stuk goed onderhouden en prachtig. Het is een plaatje. Ik vergeet nooit mijn eerste bruiloft in Twente. Ik had vier keer zoveel geld in de envelop gedaan als volgens de stilzwijgende code gebruikelijk was. En ik was van tevoren niet naar de kapper te gaan naar de bruiloft gegaan, in tegenstelling tot alle andere dames en ook een heel aantal heren op de bruiloft. Met veel zorg onderhouden wij het 'Twentse plaatje'.

Ik mag voor mijn werk vaak door Nederland reizen en mijn zussen wonen in de wereldmetropolen Amsterdam en Berlijn. Ik geniet van de stadse wereld. Hoe zien mensen eruit, wat eten ze? Wat zijn de hipste restaurants en nieuwste foodhubs. Waar ik het meest van geniet is als ik met de trein of auto ongeveer Deventer een half

uur achter me heb gelaten. Het landschap verandert, de houtwallen, de mooie huizen, het fraaie goed verzorgde landschap. Hier ben ik thuis. Rust, ruimte, groen.

Mijn bovenmatige interesse voor landschap en voedsel komt omdat ik naar Twente ben gekomen voor de liefde. Mijn man woont als zijn hele leven op de Stegenhoekweg 21 in St. Isidorushoeve. Net als zijn vader, opa en overgrootvader. Daar liggen zijn roots, stevig verankerd door de boerderij waarop hij op verder mag 'boeren'. Samen met mij dus sinds 2006.

Boer zijn in Twente is een beste uitdaging. Met over het algemeen gespecialiseerde gezinsbedrijven, gemiddeld net iets kleiner qua omvang dan het landelijke gemiddelde. Vaak net iets te intensief, maar nog wel goed verspreid over Twente met nog een flink aantal anderen. De laatste jaren komt er veel op ons af; de druk staat op de ketel. Ik noem alleen maar de trekkerprotesten en je hebt direct een beeld van hoe hoog die druk is. Het is lastig keuzes maken als je niet weet hoe de samenleving eruit komt te zien over 30 jaar. Circulariteit, duurzaamheid, biodiversiteit, plantaardige eiwitten, minder vlees, grondgebonden, korte keten, energie transitie, klimaat, droogte, landschapspijn het zijn zomaar wat kreten, die je vaak leest of hoort in de media. Al die kreten komen op de boerderij samen. Maak in dit geweld maar eens de juiste keuze met je bedrijf dat al generaties lang één opdracht had: goedkoop, veilig en veel voedsel produceren. Dat moet anders nu.

Ik ben ervan overtuigd dat wij in Twente een vitaal platteland kunnen behouden, dat toekomstbestendig is. Maar dan moeten we wel aan de bak. Samen. Om te beginnen, zou ik iedereen willen uitdagen om na te denken over de eigen rol in het voedselsysteem. Immers, je krijgt het landschap dat je eet.

Heleen Lansink is boerin in St. Isidorushoeve

Kanttekeningen bij het goud van Sifan Hassan

Sifan Hassan is een fenomeen. Ze woont sinds 2008 in Nederland. In 2013 werd ze - genaturaliseerd tot Nederlander - Europees kampioen veldlopen voor atleten tot 23 jaar. Nu is ze een Olympisch kampioene (en inmiddels genomineerd voor de prestigieuze prijs 'wereldatlete van het jaar'). Tijdens de afscheidsceremonie van de Olympische Spelen in Japan draagt zij vol trots de Nederlandse vlag. Voor het team.nl was het vanzelfsprekend dat zij dit ging doen. Geen discussie hierover. Toch leveren de prestaties gespreksstof op in de samenleving. Ze spiegelt ongewild drie maatschappelijke 'randjes' van (top)sport.

TEKST WIM HULLEGIE • FOTO FBK GAMES

Sifan Hassan is een stoere atlete waar we als Nederlanders trots op zijn. Maar prestaties op de grenzen 'van je kunnen' gaan onvermijdelijk gepaard met klachten. De homo sapiens - al heet je Sifan Hassan - blijft in aanleg een matige atleet in vergelijking met andere gewervelde zoogdieren. We zijn niet echt snel, we zijn niet sterk of super behendig. Er moeten onmenselijke trainingsuren gemaakt worden om er iets van maken. Er zijn atleten die dit opbrengen maar zonder klachten gaat dit echt niet.

Vlak voor de start van de 10 km tijdens de Olympische Spelen werd wereldkundig gemaakt dat een sportarts haar iedere dag heeft behandeld voor een raadselachtige blessure. Een atlete die in 8 dagen tijd 6 topprestaties levert is uiteraard niet geblesseerd. Dat ze klachten heeft lijkt me logisch. Maar iedere topsporter heeft allerlei klachten die medisch niet zijn te duiden. Het is dus een interessant fenomeen waarom een medicus met een academische achtergrond iedere dag Sifan Hassan moet behandelen. Is de sportarts te veel een supporter van Hassan geworden? Maximale betrokkenheid met behoud van distantie is toch de gouden regel in de hulpverlening. Hopelijk horen we een keer van de sportarts hoe het precies zit. Hopelijk valt het mee.

DE (BIJ)ROL VAN DE TRAINER

Met haar prestaties agendeert Sifan Hassan de (bij)rol van de trainers in de (top)sportcultuur. Tegen de adviezen in heeft zij drie afstanden gelopen. Haar motto is: ik bepaal zelf mijn doelen wel en ze heeft groot gelijk. Natuurlijk zijn er trainers nodig. Ik zie ze meer als reisleiders op

een leuke vakantiereis. Zeer handig maar niet per se noodzakelijk. Sandra Meeuwse, oud topsporter en trainster schrijft in haar recente proefschrift over de misstanden in de topsport. Zij benoemt de keerzijde, waar de sport zich liever van afwendt: geweld, racisme, seksuele intimidatie, doping, matchfixing en ondermijning. Een voorbeeld van de beerput die zij opentrekt is het wangedrag van trainers in bijvoorbeeld de turnsport die nu aan het licht komt. De dwangmatige obsessieve en zwarte kant van trainers maakt ze met haar analyse helder. Dat wisten we natuurlijk al lang. Bizar gedrag van een reisleider accepteren we niet, maar van een trainer blijkbaar wel. Trainers schenden de gouden regel 'maximaal naderen met behoud van distantie' te vaak. De professionalisering van de sport gaat ten koste van distantie. Het wordt tijd we sport weer gaan zien door olympische ogen: verbroedering zoals Sifan Hassan ons dat weer eens heeft laten zien en ervaren.

GEEN ECHTE MEDAILLE

Maar verbroedering is geen vanzelfsprekendheid. Ook de supporters hebben af en toe moeite om voldoende distantie te tonen. Soms voldoet de sporter niet aan het ideaalbeeld. Er zijn Nederlanders die de prestaties van Sifan Hassan niet waarderen en de medaille niet erkennen. Ze praat onvoldoende Nederlands en ze komt uit Ethiopië, is het verwijt. Gelukkig is er met veel verontwaardiging gereageerd op deze vervelende reacties en het niet erkennen van haar prestaties.

In het boek *The Nature of Prejudice* uit 1954 geeft psycholoog Gordon Allport een verklaring voor de getoonde verontwaardiging. De theorie heet de contacthypothese en is inmiddels bevestigd door herhaald onderzoek: Als

Sifan Hassan verbreekt het wereldrecord op de 10.000 meter tijdens de FBK-games in Hengelo in juni 2021.

TRAINERS
SCHENDEN
TE VAAK DE
GOUDEN
REGL
'MAXIMAAL
NADEREN
MET BEHOUD
VAN DISTANTIE'

mensen uit verschillende (etnische) groepen contact met elkaar hebben zorgt het voor minder vooroordelen en meer empathie. De angst voor 'de ander' neemt af en helpt het om de dingen vanuit het perspectief van iemand uit een andere groep te zien. Sporters brengen bij uitstek de contacthypothese in de praktijk. Dit betekent dat ze elkaar beter kennen en begrijpen, maar ook dat ze zich samen laten horen tegen onrecht. Supporters laten dit ook wel af

en toe zien. Dit is een olympische gedachte en hoopvol. De Olympische Spelen zijn een prachtig familiefeestje voor de Homo Sapiens. Zelfs hulpverleners, trainers en supporters met een bijrol zijn nodig. Maar Sifan Hassan is het gouden voorbeeld, een heldin en net iets sneller dan vele andere familieleden van de Homo Sapiens. ■

Wim Hullegie is fysiotherapeut en wetenschapsfilosoof

2e FIAT 500
HYBRID
HALVE
PRIJS

BLACK
FRIDAY

PRIVATE
LEASE
VANAF
€ 199 P.M.

Auto Aaltink
Mensenwerk in Autoland

Marie Curiestraat 6, Nijverdal (achter McDonald's)
Tel. 0548 – 620 320

www.ikwileenfiat.nl

De korting zal worden verwerkt door per voertuig 25% in mindering te brengen op de zogenaamde fiscale waarde. Dit is de netto catalogusprijs van het voertuig inclusief accessoires die af-fabriek in het voertuig zijn gemonteerd, vermeerderd met BTW en BPM. De actie is geldig voor klantorders geplaatst van 22 november 2021 t/m 26 november 2021. De actie is voorbehouden voor consumenten en enkel van toepassing op de Fiat 500 Hybrid. De actie is niet geldig in combinatie met andere acties, niet geldig voor fleet- en (private) leaseorders en niet inwisselbaar tegen contanten. De getoonde prijzen, afbeeldingen en specificaties zijn indicatief en kunnen te allen tijde zonder voorafgaande kennisgeving worden gewijzigd. Private Lease: Particulier aanbod op basis van Operational Lease via Leasys Nederland B.V. (KvK 70016895, AFM vergunningnummer 12013694). Operational Lease exclusief brandstof. Vermelde vanafprijs is gebaseerd op een leasetermijn van 60 maanden en 7.500 km per jaar, mogelijk dient een aanbetaling of een slotbetaling te worden gedaan. Aanbod op basis van Private Lease Budget. Tarieven afgerond op hele euro's. Onder voorbehoud van wijzigingen in assurantiebelasting, wegenbelasting en BTW. Leasys behoudt zich het recht voor om onvolledig of incorrect ingevulde aanvragen uit te sluiten van deelname. Leasys Nederland B.V. behoudt zich het recht om de actie zonder opgaaf van reden te wijzigen of te beëindigen. Typ- en drukfouten voorbehouden. © 11-21

Gemiddeld verbruik, gecombineerde rijcyclus en CO2, gecombineerd (gr./km) op basis van de per juli 2020 geldende WLTP-metingen: 5,3 - 5,5 l/100 km (1 op 18,1 - 18,9). CO2: 119 - 124 gr./km.

SANS
sans-online.nl

[Twict]

Software ■ Apps ■ Consultancy

laat uw bedrijf door ons digitaliseren

www.twict.nl

Wol, wol en nog meer

wol

Het herfstseizoen is begonnen, de dagen worden korter en de buiten-temperaturen dalen. Dus tijd om je wollen trui weer tevoorschijn te halen. Heb jij je wel eens afgevraagd wat wol nu precies is, waar het vandaag komt en welke soorten er zijn?

Wol is niets anders dan haar, oftewel een natuurlijke, dierlijke vezel. Ze verschillen van lengte. Eén haar kan een lengte hebben van 3 centimeter tot wel 12 centimeter. Dit is afhankelijk van welk dier de haar afkomstig is, de leeftijd van het dier en welk ras. Als we het hebben over schapenwol, dan heeft bijvoorbeeld een Merinoschaap een haarlengte van 3-4 centimeter, een Shetlandschaap zelfs 5 tot 12 centimeter.

Er is nog veel meer te vertellen over wol, ik heb het één en ander voor je op een rijtje gezet.

Wolsoorten

De belangrijkste wolsoort komt van het schaap, zoals het Merino schaap of Texelse schaap. Maar er zijn nog veel meer, zoals:

- Lamswol, dat is het allereerste scheersel van een schaap
- Angora (angorakonijn)
- Mohair (angorageit)
- Cashmere (cashmeregeit)
- Kameelhaar (kameel)
- Alpaca (lama ras)
- Vicuña (wild lama ras)
- Paardenhaar (paard)

De eigenschappen van wol:

- heeft van nature een krul (in meer of mindere mate)
- kan kriebelen (sterk afhankelijk van de dikte van de wolvezel)
- vezel bestaat uit schubben die als dakpannetjes over elkaar liggen
- goed warmte isolerend (tussen die dakpannen = stilstaande lucht)
- neemt veel vocht op zonder nat aan te voelen (kan 40% van zijn eigen gewicht aan vocht opnemen zonder nat aan te voelen)
- droogt heel langzaam
- is zelfdovend (werkt brandvertragend)
- is kreukherstellend (veerkrachtig)
- is niet zo sterk, wordt nat nog zwakker
- kan verviltten (door warmte, wrijving en vocht)
- kun je niet heet wassen
- kun je het beste met de hand wassen of met een speciaal wolwasprogramma in de wasmachine
- kun je het beste liggend drogen (truien en vesten)
- is een lekkere maaltijd voor motten en mottenlarven

Verviltten van wol

Als je wol te heet wast dan gaan de schubben van de haren in elkaar zitten. Dit proces kun je niet terugdraaien, dus eenmaal vervilt altijd vervilt. Soms gebruiken we stoffen die met opzet zijn vervilt omdat we graag die structuur willen gebruiken voor bijvoorbeeld een extra dik en warm vest. Deze opzettelijk vervilte wol noemen we dan: gevolve, gekookte of gewalkte wol.

Een behandeling om het verviltten tegen te gaan is 'Superwash'. Wel zo fijn om je wollen sokken gewoon in de wasmachine te kunnen wassen in plaats van met de hand.

Hoe kom je aan de wol?

Er zijn vele manieren waarop je wol kunt verkrijgen:

- Scheerwol: je scheert de wol van het levende schaap
- Lamswol: je scheert voor de allereerste keer de haren van het schaap (lam)
- Herwonnen wol of scheurwol: Recycling van wol, het kapotscheuren van wollen textiel
- Blootwol: dat zijn de haren van de huid van een geslacht schaap

Ik wens je heel veel wollige warmte toe dit najaar en komende winter. ■

Simone Tiehatten is kleding-communicatie-expert
www.S-kwadraat.com

Simone

Dé favoriete groothandel voor al jouw facilitaire producten!

Dozen

Verpakkingen

Disposables

Bedrijfskleding

Schoonmaak

Kantoor

Twepa
Het Poolman 2
7545 LX Enschede
053-435 55 55

Trotse partner
van FC Twente

Suggesties welkom voor tweede druk **Tukkerspotten**

AFGELOPEN ZOMER VERSCHIEEN TUKKERSPOTTEN, EEN ABC-BOEK MET VEEL HILARISCHE ONTDEKKINGEN MAAR MINSTENS ZOVEEL BRUIKBARE AANWIJZINGEN VOOR VREEDZAME COËXISTENTIE VAN TUKKERS EN BOETNMAARKSEN. MARTIN TER DENGE SCHREEF HET IN KORTE TIJD. IN EEN VLOT LEESBARE STIJL ONTLEEDT EN DUIDT DE SCHRIJVER DE PSYCHE VAN DE GEMIDDELDE TWENTENAAR. DEELS VIA ANEKDOTES, DEELS OOK MET SCHERPE OBSERVATIES EN (SEMI) WETENSCHAPPELIJKE ONDERBOUWING.

Het resultaat is een antropologisch overzicht van de moderne, inheemse Twentebewoner, gecategoriseerd op alfabet. Van de zucht naar alcohol tot de hang naar kalmte en stilzwijgende berusting. Herkenbaar en grappig voor de Tukker zelf, verhelderend voor degene die met deze species moet samenleven.

De eerste druk van *Tukkerspotten* was na vier maanden *kats* uitverkocht. In het voorjaar van 2022 volgt er een tweede, herziene en uitgebreide druk. Ter Denge zal daarin ook publiekssuggesties voor nieuwe onderwerpen honoreren. Wie graag bepaalde thema's in de tweede druk besproken wil zien, kan zijn of haar suggesties mailen naar Martin ter Denge, info@martinterdenge.nl of naar de uitgever, info@afdh.nl.

ENKELE FRAGMENTEN UIT TUKKERSPOTTEN VAN A TOT Z

Almelo

In Twente lachen we allemaal een beetje om Almelo. Onterecht, want er woont net zulk mooi volk als in de rest van Twente. Maar toch kennen we allemaal grapjes over de volkse arbeidersaard en de hoge al dan niet zelfverkozen werkeloosheid: sportiefste stad van Nederland? Almelo: 70% loopt in trainingspak.

Zwijgen

Als er iets is waar we kampioen in zijn, is het zwijgen. Nergens zijn de stiltes zo zwanger, zo geladen met betekenis, als in Twente. Na ja, in Noord-Duitsland misschien, maar daar hebben we het waarschijnlijk ook van. Zijn we trots op je, dan laten we je dat met een zware stilte weten. Zijn we het ergens mee oneens, dan buigen we het hoofd of kijken je uitdrukkingloos aan. Weten we geen weg met onze emoties, dan laten we de ruimte in stilte achter en gaan we eruit. Zwijgend lopen we dan een stukje. ■

MARTIN TER DENGE (Rijssen, 1986) is een taalgevoelige duizendpoot die Nederlandse, Engelse en Nedersaksische teksten maakt. Hij is een onvermoeibare strijder voor meer erkenning van het Nedersaksisch in het dagelijks leven. Daarvoor pleitte hij zelfs – met succes – in het Europees Parlement. Ter Denge publiceerde ruim 800 artikelen voor de Nedersaksische *Wikipedia*, draagt regelmatig bij aan het Twentstalige kwartaalblad 'n *Bodbreef*, vertaalde sonnetten van William Shakespeare, schrijft een maandelijks Twentse column in de weekkrant *Hart van Rijssen*, stichtte het Nedersaksische internettijdschrift *weardsproake.nl* en bijbehorende Facebook- en Instagram-pagina's, startte twee Twentstalige podcasts, hielp een nieuwe taalbrede spelling ontwikkelen, schreef in 2012 de winnende liedtekst voor de *Jazzerieje* als onderdeel van het Grolsch International Jazz Festival, en treedt tussendoor nog op met zelfgeschreven Twentstalige nummers.

BUBBELS & Jets

Het adres voor badkamers, (Buiten)keukens, jacuzzi's, sauna's, tegels & nog veel meer!

De mooiste buitenkeukens van Burnout

Bubbels & Jets biedt de meest complete buitenkeukens van het merk BURNOUT, waarmee je het hele jaar door gerechten bereid in eigen tuin! Deksel omhoog, vuur aan en vlammen maar! De buitenkeukens van BURNOUT zijn gemaakt van roestvrijstaal en hebben een stevig frame. De buitenkeukens kunnen worden uitgerust met zowel gas, houtskool of keramische grills.

De mooiste buitenspa's & jacuzzi's

Ontspanning, bloeddruk verlagend, het verminderen van stress zijn een paar voorbeelden van de weldaad van je eigen spa. Een jacuzzi in de tuin of op een andere gewenste plaats zoals in de veranda, is de start van een nieuwe, relaxte manier van leven. Een jacuzzi heeft een luxe sfeer en je gaat je gelukkig prijzen dat je elke dag wordt verwend in je eigen HotSpring spa!

Vele modellen live bij ons in de showroom!

50x Complete badkamers & badkamermeubels!!

50 volledig ingerichte luxe badkamers van 150 x 175 cm tot volledig ingerichte badkamers met ontspanningsruimtes met whirlpools, stoomcabines en zelfs sauna's zie je in de showroom van Bubbels & Jets. Geen enkele opstelling heeft dezelfde vorm, grootte of samenstelling. Ook krijg je een perfecte indruk van de wand- en vloertegels in de badkamer.

Genieten in je eigen Sauna of infrarood sauna

Een Sauna heeft een gunstig effect op lichaam en geest. In Finland is een (buiten)sauna niet weg te denken uit het dagelijks leven. Met Bubbels & Jets kun je ook thuis van deze heerlijke vorm van ontspanning genieten. Het sauna assortiment bestaat binnen en buiten sauna's en infra rood sauna's. Wij hebben een compleet pakket voor zowel professioneel en particulier gebruik.

Zo warm kan ontspannen zijn!

Bubbels & Jets bied maar liefst 1.700 m² Vol inspiratie in Enter!

BUBBELS & Jets

Badkamers voor iedereen!

Je vindt ons aan de Vonderweg 28B in Enter!

DIRECT AAN DE A1 AFSLAG 28 RIJSSEN

www.bubbelsenjets.nl

OPENINGSTIJDEN: Maandag t/m vrijdag 9.30 - 18.00uur | Zaterdag 9.30 - 17.00uur

BEL VOOR EEN AFSPAAK 0547 - 324 030